

Rikoksista rangaistujen tuen tarve

Suosituksset yhteistoiminnalle

Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti

ISSN 1236-2115

ISBN-952-00-1942-1 (nid.)

ISBN 952-00-1943-X (PDF)

HARE-numero STM055:00/2005

Taitto: AT-Julkaisutoimisto Oy

Paino: Yliopistopaino, Helsinki 2006

TIIVISTELMÄ

*Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle.
Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Helsinki 2006. 64 s.
(Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä; ISSN 1236-2115; 2006:6)
HARE-numero STM055:00/2005, ISBN 952-00-1942-1 (nid.),
ISBN 952-00-1943-X (PDF)*

Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö asettivat 12.5.2005 vankien jälkihuoltotyöryhmän (STM 055:00/2005 ja OM2/69/2005). Sen tehtävänä oli valmistella ehdotukset toimenpiteistä vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Tavoitteena oli, että vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat sekä kuntien hoito-, huolto- ja kuntoutussuunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden vastaista selviytymistä. Vankeja ja kriminaalihuollon asiakkaita kutsutaan raportissa rikosseuraamusjärjestelmän asiakkaiksi.

Vankien määrä on noussut vuosina 1999–2005 noin 40 prosentilla pitkään jatkuneen vähentymisen jälkeen. Vankimäärä on vuoden 2005 syksyllä ylittänyt jo 4000 rajan. Ensikertaisia vankeusvangeista on vajaa kolmannes ja vähintään 8 kertaa vankilassa olleita vajaa viidennes. Myös yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä on noussut. Verrattuna keskimääräiseen väestöön sekä yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden että vankien sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat yleensä heikommat. Monikertaisten rikossenuusijoiden on todettu olevan aikuisväestön köyhin ja syrjäytynein väestönosa.

Uusintarikollisuuden ehkäisemisen ja asiakkaiden selviytymisen edistämisen kannalta keskeisintä on päästä vaikuttamaan päihdeongelmiin. Vangeista yli 70 %:lla on vaikea päihdeongelma, joten ongelmakäytön vähentäminen tai sen seurauksien lievittäminen esimerkiksi jatkamalla vankilassa aloitettua kuntoutusta vapautumisen jälkeen on erityisen hyödyllistä. Vankien sairastavuus on koko väestöön verrattuna kuusinkertainen. Myös yhdyskuntaseuraamuksien piirissä olevista joka toisella on päihdeongelmia, joten kuntouttavien toimien liittäminen myös yhdyskuntaseuraamuksiin on ensiarvoisen tärkeää. Lisäksi ehdottoman vankeuden käyttöä on mahdollista vähentää yhdyskuntapalvelua lisäämällä.

Kriminaalihuollon asiakkaiden ja vankilasta vapautuneiden kannalta merkityksellisiä palvelusuunnitelmia tehdään rikosseuraamusjärjestelmän lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työhallinnossa. Myös yhdyskuntaseuraamustyössä pyritään suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen

täytäntöönpanoon. Vankilassa suoritettavan rangaistusajan suunnitelma perustuu vangin riskien ja tarpeiden arviointiin, joiden pohjalta hänen vankila-aikaiset toimintonsa suunnitellaan. Tärkeää toiminnassa on, että asiakas motivoituu ottamaan itse vastuuta elämästään ja on keskeinen toimija myös suunnittelussa.

Kunnat kantavat vastuun sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä. Lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään sosiaali- ja terveystalveluja asukkailleen, mutta ei säätele yksityiskohtaisesti toiminnan laajuutta, sisältöä eikä järjestämistapaa. Rikosseuraamusalan asiakkaiden syrjäytymistä tai uusintarikollisuutta kyetään ehkäisemään suunnitelmallisten ja räätälöityjen sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden talveluiden kautta. Näitä talveluja ovat mm. sosiaalityö, terveys-, asunto-, työ- ja päihdetalvelut. Vankilan, kunnan sosiaalityö- ja muiden talvelujärjestelmien yhteistyöhön liittyy erityisesti asiakkaan selviytymismahdollisuuksia edistävän toiminnan yhteinen suunnittelu vankeuden alussa sekä vapautumisen valmistelussa.

Työryhmän ehdotusten tavoitteena on aikaisempaa suunnitelmallisempi rangaistusaika ja vapautuminen sekä tarvittavan tuen järjestäminen vankeinhoiton, kuntien ja muiden talvelujärjestelmien yhteistyönä. Tätä varten työryhmä on laatinut yleisen tason toimintamallin, jota tulee edelleen täsmentää seudullisesti. Toimintamallin käyttöönotto ei muuta eri toimijoiden vastuunjakoa, mutta edellyttää entistä tiiviimpää yhteistyötä syrjäytymisuhan alaisten asiakkaiden kohdalla. Kyse ei ole uusista tehtävistä, mutta tehostettu työ ja useiden asiakkaiden tukitarpeen pitkäaikaisuus vaatii resursointia. Ongelmiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja suunnitelmallisella yhteistyöllä voi kuitenkin tuoda säästöjä.

Työryhmä esittää ensihuoltojärjestelmän muodostamiseen liittyvien pilottihankkeiden käynnistämistä. Työryhmän suositusten toteutumista tulee edistää tiedotuksella ja koulutuksella sekä seurata tutkimuksen kautta.

Asiasanat:

ehkäisevä hoito, ehkäisevä sosiaalityö, rangaistukset, rikollisuus, sosiaalityö, sosiaalityö, sosiaalityö, suunnitelmat, terveydenhuolto- ja talvelut, vangit, vankeinhoito, vankilat, yhteistyö.

SAMMANDRAG

Behovet av stöd till bestraffade. Rekommendationer om samarbete. Rapporten av arbetsgruppen för eftervård av fångar. Helsingfors 2006. 64 s. (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter; ISSN 1236-2115; 2006:6) ISBN 952-00-1942-1 (inh.), ISBN 952-00-1943-X (PDF)

Social- och hälsovårdsministeriet och justitieministeriet tillsatte 12.5.2005 en arbetsgrupp för eftervård av fångar (SHM 055:00/2005 och JM2/69/2005). Den hade till uppgift att bereda förslag till åtgärder för att utveckla eftervården av fångarna och beakta behovet av stöd hos kriminalvårdsklienterna i samarbete med kommuner, Fångvårdsväsendet och Kriminalvårdsväsendet. Målet var att planerna på frigivning och övervakning samt kommunernas vård-, omsorgs- och rehabiliteringsplaner skall stöda varandra och klienterna skall kunna klara sig i framtiden. Fångar och klienter inom kriminalvården benämns i rapporter som klienter inom kriminalpåföljdssystemet.

Antalet fångar har stigit åren 1999–2005 med ca 40 procent efter att ha sjunkit under en lång tid. Under hösten 2005 översteg antalet fångar redan 4 000. En knapp tredjedel av fångarna är förstagångsbrottslingar som sitter i fängelse och en knapp femtedel har suttit i fängelse minst åtta gånger. Även antalet klienter inom samhällspåföljdssystemet har stigit. Jämfört med den genomsnittliga befolkningen är de sociala och ekonomiska förhållandena i regel sämre för både klienter inom samhällspåföljdssystemet och fångar. Det har konstaterats att återfallsförbrytare utgör den fattigaste och mest utslagna delen av den vuxna befolkningen.

När det gäller att förebygga återfallsbrottslighet och se till att klienterna klarar sig i samhället är det viktigaste att kunna påverka missbruksproblemen. Över 70 % av fångarna har grava missbruksproblem varför det är särskilt nyttigt att minska missbruket eller lindra dess följder, t.ex. genom att efter frigivningen fortsätta med den rehabilitering som påbörjades i fängelset. Insjuknandegraden hos fångar är sexfaldig i jämförelse med hela befolkningen. Även varannan av klienterna som omfattas av samhällspåföljdssystemet har missbruksproblem och således är det av yttersta vikt att rehabiliterande åtgärder kopplas även till samhällspåföljderna. Dessutom är det möjligt att minska ovillkorligt fängelse genom ökad samhällstjänst.

Förutom brottspåföljdssystemet utarbetar man inom social- och hälsovården samt arbetsförvaltningen betydande serviceplaner när det gäller klienter inom kriminalvården och frigivna fångar. Även i arbetet som gäller samhällspåföljder strävar man efter målmedveten och resultatriktad

verkställighet. Planen som utarbetas för strafftiden i fängelset baserar sig på en utvärdering av risker med och behov hos klienten utifrån vilka man planerar hans eller hennes aktiviteter under fängelsevistelsen. Det är viktigt i verksamheten att klienten är motiverad att själv ta ansvar för sitt liv och är en central aktör även i planeringen.

Kommunerna har ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster. Lagstiftningen förpliktigar kommuner att ordna social- och hälsovårdstjänster för sina klienter men reglerar inte i detalj omfattningen av, innehållet i eller sättet att ordna verksamheten. Man förmår att förebygga utslagning eller återfallsbrottslighet hos klienter inom brottspåföljdsområdet genom målmedvetna och skräddarsydda social- och hälsovårdstjänster och övriga tjänster. Sådana tjänster är bl.a. socialarbete, hälso-, boende-, arbets- och missbrukarservice. I samarbetet mellan fängelset, socialväsendet i kommunen och andra servicesystem ingår särskilt att i början av fängelsevistelsen och i samband med förberedelsen av frigivningen gemensamt planera verksamhet som främjar klientens möjligheter att klara sig på egen hand.

Målet med arbetsgruppens förslag är en mera planmässig strafftid och frigivning än tidigare samt erforderliga stödåtgärder i form av samarbete mellan fångvården, kommunerna och andra servicesystem. För detta har arbetsgruppen utarbetat en verksamhetsplan på allmän nivå som skall ytterligare preciseras regionalt. I bruktagandet av verksamhetsmodellen ändrar inte ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna men det förutsätter ett ännu närmare samarbete när det gäller utslagningshotade klienter. Det är inte fråga om nya uppgifter utan om det faktum att effektiviserat arbete och långvarigt stödbehov hos flera klienter kräver ytterligare resurser. Genom att ingripa i problemen i så tidigt skede som möjligt och genom målmedvetet samarbete kan man dock åstadkomma besparingar.

Arbetsgruppen föreslår att man inleder pilotprojekt som har anknytning till utformningen av ett krisvårdscenter. Man skall främja genomförandet av arbetsgruppens rekommendationer genom information och utbildning samt följa upp detta genom forskning.

Nyckelord:

brottslighet, fångar, fångvård, fängelser, förebyggande socialpolitik, förebyggande vård, hälso- och sjukvårdstjänster, planer, samverkan, sociala problem, socialarbete, socialvård, straff

SUMMARY

Need of support among convicted offenders. Recommendations for joint action. Report of the working group on after-care for ex-prisoners. Helsinki 2006. 64pp. (Reports of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland; ISSN 1236-2115; 2006:6) ISBN 952-00-1942-1 (print), ISBN 952-00-1943-X (PDF)

The Ministry of Social Affairs and Health and the Ministry of Justice appointed on 12 May 2005 a working group on after-care for ex-prisoners. It was assigned to prepare proposals for measures to develop after-care for ex-prisoners and to take account of the need for support for clients of probation and after-care in collaboration with the local authorities, the Prison Service and the Probation Service. The aim was that the release and supervision plans as well as the local authorities' care, welfare and rehabilitation plans support each other and the coping of clients in the future. In the report prisoners and clients of probation and after-care are called clients of the criminal sanctions system.

The number of prisoners increased from 1999 to 2005 by about 40 per cent, after a long period of a falling trend. In autumn 2005 their number already exceeded 4000. The share of first offenders is almost one third, and the share of those who have been in prison at least eight times almost one fifth. Also the number of clients subject to community sanctions has increased. Compared to average population the social and economic circumstances of both community sanction clients and prisoners are in general weaker. Multiple recidivists are according to studies the poorest and most socially excluded segment of the adult population.

The most important thing in view of the prevention of recidivism and promotion of clients' life skills is to tackle their substance abuse problems. More than 70 per cent of prisoners have serious substance abuse problems, and therefore reduction of abuse or alleviating its consequences for instance by continuing the rehabilitation started in prison after release is particularly useful. Morbidity among prisoners is sixfold compared to the entire population. Half of those covered by community sanctions also have substance abuse problems, and therefore it is vital to link rehabilitative measures to community sanctions as well. Furthermore, it is possible to reduce the use of absolute imprisonment by increasing community service.

Service plans that are important for the clients of probation and after-care and ex-prisoners are made, not only within the criminal sanctions

system, but also within social and health care and labour administration. Also the community sanctions work aims at a systematic and purposeful enforcement. A plan for the term of serving the prison sentence is based on an assessment of the risks and needs of individual prisoners, based on which their activities during imprisonment are planned. It is vital that the clients are motivated to assume themselves responsibility for their own lives and that they are central actors in the planning process.

The local authorities are responsible for providing social and health care services. The legislation obliges them to organise these services for residents of the municipality but does not regulate in detail the extent or content of the services or the way in which they should be organised. Social exclusion and recidivism of criminal sanction clients can be prevented by systematic and tailored social and health care and other services. Those encompass e.g. social work, health care, housing and employment services, and services for substance abusers. The collaboration of prisons, the municipal social service and other service systems includes, in particular, joint planning of activities promoting the clients' opportunities to cope in society, both at the start of imprisonment and in the preparation of release.

The aim of the Working Group's proposals is a well-planned term of imprisonment and release, as well as provision of necessary support in co-operation by prison services, local authorities and other service systems. For this purpose the Working Group has drawn up an overall operational model that should be specified at regional level. The introduction of the model does not affect the division of labour between the different actors but it presupposes a closer co-operation in regard to the clients at risk of social exclusion. It is not question of new duties, but an intensified work and the long-term needs of a great number of clients demand specific resourcing. Tackling problems at an early stage and by a systematic co-operation can however bring savings.

The Working Group proposes introduction of pilot projects related to establishing a primary welfare system. The implementation of its recommendations should be furthered by information and education and monitored by research.

Key words:

criminality, health care services, joint action, plans, preventive care, preventive social policy, prisoners, prisons, prison service, punishments, social care, social problems, social work.

ESIPUHE

Rikosseuraamuksiin tuomittujen kiinnittyminen yhteiskuntaan on ollut jatkuvana huolenaiheena vuosikymmeniä. Erilaisissa työryhmissä, toimikunnissa ja komiteoissa on selvitetty toimintajärjestelmän ja yhteistoimintasuhteiden aukkokohtia sekä tuotettu ehdotuksia saumattomalle yhteistyölle. Yhteiskunnan ja eri toimintajärjestelmien muutos on kuitenkin ollut nopeaa, ja erityisesti sen osajärjestelmien ohjaaminen on käynyt 1990-luvun aikana yhä haastavammaksi tehtäväksi.

Tätä muutosta on pyritty hallitsemaan ennen muuta verkostomaisia toimintatapoja kehittämällä. Verkostomainen ja kullekin asiakkaalle soveltuva, räätälöity työtapa¹ on arvioitu hyödylliseksi asiakkaiden ongelmien ja elinolojuuttien monimutkaistuksessa. Paradoksaalisesti näyttää kuitenkin siltä, että juuri vaikeimmassa tilanteessa olevat asiakkaat kokevat monen toimijan järjestelmässä eniten rakenteellisia palveluihin ja tukijärjestelmiin pääsyn esteitä². Näyttää siltä, että niissä kaupungeissa, joissa toimijaverkosto on monipuolisin, järjestelmien väliin putoaminen on todennäköisempää kuin pienemmissä kunnissa³.

Kriminologisessa tutkimuksessa on osoitettu, että rikollisesta elämäntavasta irtaantuminen on ihmisen koko elämänsäkuun kiinnittyvä monimutkainen, psykososiaalinen prosessi⁴. Rikollisesta elämäntavasta irtaantumisen ja normaaliin elämään kiinnittyminen saattavat kestää vuosia. Rikosseuraamusasiakkaiden kanssa työskenneltäessä tarvitaan sosiaalityölle ja psykososiaaliselle työlle luonteenomaista taitoa identifioida muutosprosessi ja pyrkiä suunnittelemaan seuraamuksen sisältöä ja muita viranomais-toimenpiteitä niin, että niiden avulla vahvistetaan, motivoidaan ja täydennetään rikoksenteikijän pyrkimyksiä irtaantua rikollisesta elämäntavasta⁵.

Euroopan maissa ja myös Yhdysvalloissa onkin viime vuosina voimistunut sellainen käsitys, että seuraamusjärjestelmää tulisi kehittää yhdessä erilaisten integroivien sosiaalipoliittisten toimenpiteiden kanssa.⁶ Rikosoikeudellisten toimenpiteiden kohteeksi joutuneilta puuttuvat useimmiten kaikki ne kansalaisuuteen kuuluvat resurssit, joiden avulla yhteiskunnassa on mahdollista selviytyä. Mahdollisuuksien puutteet esimerkiksi asunto- ja työmarkkinoilla estävät usein rikoksen tekijöiden kiinnittymisen normaaliin elämään.⁷ Siksi ei myöskään riitä, että rikoksenteikijää yritetään kuntouttaa pelkästään asiakassuhteen varassa. Yksittäisiä toimenpiteitä tukemaan tarvitaan myös makrotason sosiaalipoliittisia toimenpiteitä.⁸

Suomessa tärkeä viimeaikainen yritys hallita rikosseuraamusalan asiakkaiden tuen järjestämistä on ollut seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan

työ⁹. Kuntien vastuulla on järjestää vapautuville vangeille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuten muillekin kuntalaisille. Ongelmana on kuitenkin se, että millään organisaatiolla ei ole vastuuta asiakkaan kokonaistilanteesta. Yksittäiseen keskikokoiseen kuntaan vapautuu vuosittain vankeja tai kunnassa asuu kriminaalihuollon asiakkaita vähän tai ei lainkaan, joten kuntaan ei voi syntyä mitään vakiintunutta rutiinia toimia heidän kanssaan¹⁰. Suuriin kuntiin vapautuu kymmeniä vankeja ja kaikkein suurimpiin jopa satoja, mutta niissäkin asiakkaiden tarpeisiin vastaamisen tavat vaihtelevat hyvin paljon.

Vankeuslaki ja siihen liittyvät toiminnalliset uudistukset antavat velvoitteen ja mahdollisuuden aikaisempaa suunnitelmallisempaan yhteistyöhön. Vankeinhoitolaitos on organisoitu viiteen alueelliseen yksikköön (aluevankilaan). Aluevankilaan kuuluu sijoittajayksikkö, jonka tehtävänä on johtaa yksittäisten vankien vankeusprosessia koko rangaistuskauden ajan. Vangin kanssa tehdään sijoittajayksikössä henkilökohtainen rangaistusajan suunnitelma, joka pohjaa riski- ja tarvearvioon. Tavoitteena on, että vankeus on suunnitelmallinen prosessi, joka antaa tuomitulle välineitä rikoksettomaan elämään. Seuraamusjärjestelmän, muun julkishallinnon ja myös kolmannen sektorin asiakaskohtainen yhteistyö tulee tiivistymään nykyisestä varsinkin rangaistuksen alkuvaiheessa ja vapautumisvaiheessa.

Samanaikaisesti suunnitellaan laajaa kunta- ja palvelurakennemuutosta, jonka tavoitteena on vahvistaa palvelurakennetta ja sen toimintaedellytyksiä myös marginaalisten asiakasryhmien tarpeiden näkökulmasta. Suhteellisen harvinaisten, mutta haastavien ja erityisosaamista edellyttävien sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien hoito edellyttää riittävää väestöpohjaa ja osaamisen keskittämistä. Palvelurakennemuutuksen myötä myös rikosseuraamusasiakkaiden erityistarpeet on mahdollista ottaa huomioon nykyistä paremmin. Samalla tavoitteena tulee olla, että kansalaista koskevat päätökset tehdään perustasolla, paikallisen ja alueellisen tiedon pohjalta.

Muuttuva toimintajärjestelmä tarvitsee uudentyypisiä välineitä. Toivomme, että käsillä oleva asiantuntijatyöryhmän tuottama suositus palvelee keskeisten yhteistyötahojen asiakastyötä.

Raportti on asiantuntijatyöryhmän tuottama arvio, jonka tavoitteena on jatkaa ja täsmentää keskustelua rikosseuraamusasiakkaiden asemasta ja yhteiskuntaan sijoittumisen tavoista. Allekirjoittajat ovat sitoutuneet yhteisiin suosituksiin.

Helsingissä 15.1.2006

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Oikeusministeriö

Suomen Kuntaliitto

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
SAMMANDRAG	5
SUMMARY	7
ESIPUHE	9
JOHDANTO	13
TYÖRYHMÄN KANNANOTOT JA SUOSITUKSET	17
1 RIKOSSEURAAMUSASIAKKAAT	19
1.1 Tietoja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavista ja vangeista	19
1.2 Asiakaskunnan keskeiset ongelmat	20
1.3 Naisten ja perheiden erityiskysymykset	22
2 SOSIAALISEN TOIMINTAKYVYN VAHVISTAMINEN	25
2.1 Kriminaalihuolto	26
2.2 Vankeinhoito	26
3 PALVELUSUUNNITELMAT ASIAKASTYÖN VÄLINEENÄ	30
3.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusuunnitelmat	30
3.2 Työhallinnon palvelusuunnitelmat	30
3.3 Rikosseuraamusalan suunnitelmat	31
4 YHTEISTOIMINTA RIKOSSEURAAMUSASIAKKAIDEN SELVIITYMISEN EDISTÄMISESSÄ	34
4.1 Kunnan peruspalvelujärjestelmä	34
4.2 Toimiva palveluprosessi	35
4.3 Tietojen vaihto ja salassapito	36
5 EHDOTUSTEN TOTEUTTAMINEN JA SEURANNAN JÄRJESTÄMINEN	39
Viitteet	40
Lähteet	42
LIITE 1. Työryhmän kannanotto kunta- ja palvelurakennemuutokseen	46
LIITE 2. Kuntien ja vankeinhoiton välinen yhteistoimintamalli	49
LIITE 3. Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistot ja vankilat	52
LIITE 4. Kriminaalihuoltolaitoksen yhdyskuntaseuraamusasiakkaat aluetoimistoittain ja seuraamuksittain 1.5.2005	56
LIITE 5. Aluevankiloitten vankimäärät kotikunnittain ja maakunnittain 1.5.2005	57
LIITE 6. Sosiaalihuollon ja rikosseuraamusalan suunnitelmat	62

JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö asettivat 12.5.2005 vankien jälkihuoltotyöryhmän (STM 055:00/2005 ja OM2/69/2005), jonka tehtävänä oli valmistella ehdotukset toimenpiteistä vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihoitolaitoksen kanssa siten, että vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat sekä kuntien hoito-, huolto- ja kuntoutussuunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden vastaista selviytymistä.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin ylitarkastaja Kari Haavisto sosiaali- ja terveysministeriöstä ja jäseniksi neuvotteleva virkamies Olavi Kaukonen (varapuheenjohtaja) oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta, erityisasiantuntija Henrik Linderborg Rikosseuraamusvirastosta, erityisasiantuntija Pirjo Poikonen Suomen Kuntaliitosta, sosiaalisen kuntoutuksen päällikkö Seppo Saine Helsingin kaupungista, apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjanen Tampereen poliisilaitokselta, osastonjohtaja Kaisa Tammi-Moilanen Hämeenlinnan vankilan Vanajan avovankilaosastolta ja sosiaalityön päällikkö Rita Virtanen Vammalan kaupungista. Sihteereiksi kutsuttiin tutkija Jouko Karjalainen Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesista ja erityisasiantuntija Vuokko Karsikas Rikosseuraamusvirastosta. Työryhmän määräaika päättyi 15.1.2006.

Työryhmä kokoontui kuusi kertaa, minkä lisäksi puheenjohtajat ja sihteerit kokoontuivat erikseen. Työryhmä järjesti asiantuntijoiden kuulemistilaisuuden 3.1.2006, jossa kuultavina olivat ylitarkastaja Sari Alho työministeriöstä, ylitarkastaja Ilpo Karonen Etelä-Suomen lääninhallituksesta, lääkäri Anneli Karppanen Helsingin kaupungin Itäiseltä A-klinikalta, toimistopäällikkö Taru Neiman Helsingin kaupungin asunnottomien sosiaalipalveluista, apulaisjohtaja Taina Nummela Kylmäkosken vankilasta, johtava sosiaalityöntekijä Maria Palmgren Tampereen kaupungin sosiaalivirastosta, toimitusjohtaja Lasse Rautniemi Pikassos Oy:stä (Sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa) ja hallitusneuvos Paavo Siltanen Rikosseuraamusvirastosta. Lisäksi työryhmä kuuli lainsäädäntöneuvos Ulla Mohellia oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta sekä Vankeinhoitolaitoksen ylilääkäri Heikki Vartiaista. Kriminaalihuollon Tukisäätiön vertaistukea tarjoavan Redis-hankkeen projektityöntekijät Timo Varsamäki ja Antero Hölttä antoivat kirjallisen palautteensa työryhmälle.

Työryhmä lähetti kannanoton kunta- ja palvelurakennetyöryhmälle (liite 1.).

Toimintajärjestelmien pirstoutuminen ja niiden ohjaus ei ole vain rikosseuraamusalan haasteena; hallinnollisesti eriytyneet ja vaihtelevasti eri puolilla maata kehittyneet erityispalvelut, niiden kattavuus ja saavutettavuus ovat olleet 1990-luvun ajan myös sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistyön tavoitteena¹¹. Toisaalta valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden ohjelmassa korostetaan hallinnonalat ylittävän yhteistoiminnan merkitystä; riski sosiaalisen syrjäytymisen lisääntymisestä on yksi keskeisimpiä turvallisuusuhkia Suomessa¹².

Vankiloista vapautuu vuosittain noin 7 000 vankia, joiden sosiaalinen asema on perinteisesti huono ja tuen tarve suuri. Vangeista noin joka kolmas vapautuu asunnottomaksi ja yli 70 prosentilla on vaikea päihdeongelma.¹³ Vankien sairastavuus yleiseen väestöön verrattuna on kuusinkertainen. Vankiloissa turvataan tarpeellinen terveydenhuolto ja järjestetään enenevästi erilaisia psykososiaalisia kuntoutusohjelmia. Ongelma on, että vapautumisvaiheessa tuki ei säännönmukaisesti jatku, ja jo toteutetunkin kuntoutuksen hyöty saattaa siten valua hukkaan. Koska tapaukset ovat yksittäisessä kunnassa suhteellisen harvinaisia, ei sen enempää rikosseuraamusjärjestelmään kuin kuntiinkaan ole välttämättä syntynyt parhaita mahdollisia käytäntöjä saumattomalle ja suunnitelmalliselle yhteistoiminnalle.

Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa todetaan, että vapautuvien vankien elämänhallintaa tukeva jälkihuolto järjestetään, ja myös hallituksen strategia-asiakirjassa todetaan, että poikkihallinnollisen politiikan keinoin korostetaan köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyä muun muassa turvaamalla riskiryhmien palvelujen saatavuus.

Vankeuslaki edellyttää rangaistusajan suunnitelman laatimista kaikille vangeille. Suunnitelmaa täydennetään hyvissä ajoin ennen vangin vapautumista vapauttamissuunnitelmalla, johon valvontaan määrätyillä liittyy Kriminaalihuoltolaitoksen tekemä valvontasuunnitelma. Suunnitelmia laadittaessa on oltava yhteistyössä vangin kotikunnan sosiaali-, terveys-, asunto- ja työvoimaviranomaisten kanssa.

Järjestelmiä kehitetään, mutta sellaista ylikunnallista toimijaa ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon, asuntotoimen, työhallinnon tai opetussektorin alueella, joka voisi vastata palvelukokonaisuuksien järjestämisestä.

Yhteenvetona yhteiskunnan ja eri toimintajärjestelmien muutoksista voidaan sanoa seuraavaa:

- Erilaisia kehittämishankkeita ja -projekteja on rikosseuraamusalalla-kin toteutettu erittäin runsaasti¹⁴, mutta niissä kertyneen kokemuksen siirtäminen ja hyödyntäminen kokeilupaikkakuntia laajemmilla alueilla on osoittautunut haasteelliseksi. Ne eivät näytä myöskään liittyvän toimintarakenteisiin siten, että projektin päättymisen jälkeen käyttöön jäisivät aikaisempaa kehittyneemmät toimintatavat¹⁵.

- Yhteistyö on aikaisempaakin välttämättömämpää eri sektoreiden kesken, mutta pelkkä verkosto-orientaatio ei ole riittävä tuottamaan systemaattista tukea asiakkaille, seuraamusjärjestelmän suunnittelulle tai kunnalliselle ohjaukselle. Verkostosta puuttuu liian usein kokonaisuudesta vastaava toimija.
- Alueellis-hallinnolliset toimintajärjestelmät kehittyvät eri sektoreilla, mutta eri suuntiin. Tämä vaikeuttaa systemaattisten asiakaskohtaisten seuraamus-, tuki- ja palvelukokonaisuuksien hahmottamista ja rakentamista.
- Asiakkaat ovat seuraamusjärjestelmän piirissä keskimäärin vain muutamia kuukausia, mutta tämä aika tulisi hyödyntää nykyistä paremmin tarvearvioinneissa, toiminnan suunnittelussa ja kuntoutus-suunnitelmien yhteen nivomisessa.
- Kunnan voimavarat ovat rajalliset, mutta peruskunta on edelleen tärkein rikosseuraamusjärjestelmän yhteistyökumppani, jolla myös on vastuu tarpeenmukaisten palvelukokonaisuuksien järjestämisestä ennen seuraamuksen täytäntöönpanoa ja sen jälkeen.

Työryhmä päätti täsmentää tehtävänsä seuraavasti: työryhmän tavoitteena on tuottaa valtakunnalliset suositukset kunnan ja rikosseuraamusjärjestelmän saumattomalle ja suunnitelmalliselle yhteistoiminnalle täytäntöönpanon alkaessa, sen aikana ja sen päättyessä ottaen huomioon rikosseuraamusasiakkaiden tarpeet, keskeinen lainsäädäntö ja toimintajärjestelmien muutokset sekä syrjäytymisen ja rikollisuuden ehkäisyyn liittyvät yhteiskunnalliset tavoitteet.

Työryhmä katsoo, että kuntien palvelusuunnitelmia tulisi hyödyntää täytäntöönpanoon liittyvien suunnitelmien teossa ja toisaalta rangaistusajan suunnitelmat sekä vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat tulisi sisällöllisesti kytkeä palvelusuunnitelmiin. Asiakaskohtaisten suunnitelmien tulisi rakenteeltaan ja sisällöltään olla sellaisia, että ne soveltuvat kuntien, muiden yhteistyökumppaneiden sekä Vankeinhoito- ja Kriminaalihoito-laitoksen yhteistyön välineeksi. Vaikka eri organisaatioiden työprosessit eroavat toisistaan, niillä tulisi olla yhteinen ja käyttökelpoinen työväline asiakkaan kulloistakin elämänvaihetta jäsentävän ja jatkuvuutta tukevan prosessin hahmottamiseksi.

Lisäksi työryhmä katsoo, että sekä ehdottomaan vankeuteen että yhdyskuntaseuraamukseen tuomitut ovat monessa suhteessa tehostettujen palvelujen tarpeessa. Tärkeintä on varautua pitkäjänteiseen tukeen kunnallisen tai seudullisen peruspalvelujärjestelmän puitteissa. Rikosseuraamusasiakkaalla on yhtäläinen oikeus tarpeenmukaiseen apuun, tukeen ja hoitoon kuin muillakin kuntalaisilla.

Vankeus tai ylipäätään rikosseuraamus on välivaihe yksilön elämässä. Jotta se ei vaikuttaisi kohtuuttomasti asiakkaiden elämään ja vaikeuttaisi yhteiskuntaan integroitumista, tarvitaan keskeisten vastuutahojen hyväksymä valtakunnallinen suositus keskeisistä toimenpiteistä, jotka tukevat yhtenäistä toimintaprosessia.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittaen mietintönsä sosiaali- ja terveysministeriölle ja oikeusministeriölle.

Kari Haavisto

Olavi Kaukonen

Henrik Linderborg

Pirjo Poikonen

Seppo Saine

Ari Sarjanen

Kaisa Tammi-Moilanen

Rita Virtanen

Jouko Karjalainen

Vuokko Karsikas

TYÖRYHMÄN KANNANOTOT JA SUOSITUKSET

Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset toimenpiteistä vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihoitolaitoksen kanssa siten, että vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat sekä kuntien hoito-, huolto- ja kuntoutussuunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden selviytymistä. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä kunnan sosiaali- ja terveystoimessa että rikosseuraamusjärjestelmässä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan ja hänen läheistensä etu.

Työryhmä pitää tärkeinä seuraavia toimenpiteitä:

1. Suomessa on erittäin tehokas terveydenhuollollinen ensihoitojärjestelmä. Vastaavia palveluita tarvitaan myös sosiaalihuollon puolelle. Ensihuoltojärjestelmä toimisi päihde- ja mielenterveysongelmisten, asunnottomien sekä lainrikkojataustaisten asiakkaiden palvelujärjestelmänä, johon keskitettäisiin tarvittava erityisosaaminen ja joka tekisi yhteistyötä mm. rikosseuraamusalan kanssa seudullisesti tarkennettavan toimintamallin mukaisesti. Ensihuoltojärjestelmän muodostamiseen liittyviä pilottihankkeita käynnistetään vuoden 2007 aikana.
2. Kuntien kuntoutussuunnitelmat, vankiloissa tehdyt rangaistusajan ja vapauttamissuunnitelmat sekä Kriminaalihoitolaitoksen suunnitelmat nivotaan yhteen ennen rangaistuksen suorittamista sekä sen jälkeen.
3. Psykososiaalisen kuntoutuksen, erityisesti päihdekuntoutuksen jatkuvuudesta on huolehdittava. Siviilissä aloitettua kuntoutusta tulee tarvittaessa jatkaa seuraamuksen aikana ja toisaalta vapautuminen ei saa katkaista kuntoutusjatkumoa.
4. Asuntojen ja etenkin riittävästi tuettujen asuinyksiköiden puute on yksi keskeisimpiä rikosseuraamusasiakkaiden selviytymisen ja yhteiskuntaan integroitumisen esteitä. Sosiaalisen asuntopolitiikan ohella on kyettävä vastaamaan myös päihde- ja mielenterveysongelmisten vaativan asuttamisen haasteisiin lisäämällä tuettua asumista ja sosiaalista isännöintiä.

5. Työhallinnon, kuntien ja Kansaneläkelaitoksen yhteisiä työvoiman palvelukeskuksia käytetään nykyistä tehokkaammin rikosseuraamusasiakkaiden työhön sijoituksen tukena. Työvoiman palvelukeskusten tulee huolehtia siitä, että julkiset työvoimapalvelut ovat nykyistä paremmin myös vankien käytettävissä.
6. Vankila-aikana selvitetään asiakkaan työkyky ja mahdollinen eläke-edellytysten täytyminen yhteistyössä vankilaterveydenhuollon sekä työvoiman palvelukeskuksen kesken.
7. Vankilaterveydenhuollon tulee varmistaa myös opioidiriippuvaisien vankien hoidon tarpeen arviointi sekä yhtäläinen vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoitojen toteutuminen, mihin tulee sisältyä myös psykososiaalinen tuki.
8. Vangin mahdollisuuksia pitää yllä suhteita perheeseensä ja muihin tärkeisiin läheisiinsä tulee tukea, vankiloiden perhetapaamistilojen laatua on kehitettävä ja omaisten pääsy tapaamisiin on turvattava tarvittaessa toimeentulotuen keinoin. Lähisuhdeväkivaltaan tulee puuttua rangaistuksen suorittamisen aikana yhteistyössä vankilaviranomaisten ja sosiaaliviranomaisten kesken.
9. Lasten oikeus turvalliseen lapsuuteen tulee varmistaa rikosseuraamusalan sosiaalityön ja kunnallisen sosiaalitoimen yhteistyönä vanhemman rangaistuksen aikana. Lapsen sijoittamista vanhempansa kanssa vankilaosastolle koskevan päätöksen tulee aina perustua lapsen etuun, jonka arvioivat lastensuojeluviranomaiset.
10. Yhteistoimintatahojen tietojen vaihdon käytäntöjen tulee olla selkeitä ja mahdollisimman yksinkertaisia.

1 RIKOSSEURAAMUSASIAKKAAT

Raportissa käytetään vangeista ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaista yhteisnimitystä rikosseuraamusasiakkaat. Tässä luvussa esitetään tietoja asiakkaiden yleisistä ongelmista, mutta palveluita järjestettäessä on otettava huomioon, että kullakin heistä on omat yksilölliset tarpeensa ja valtaosalla on tarvetta myös erityiseen tukeen. Muuhun väestöön verrattuna sekä yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden että vankien sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat yleensä heikommät. Moninkertaisten rikoksenuusijoiden on todettu olevan aikuisväestön köyhin ja syrjäytynein väestönosa.¹⁶ Heidän ongelmansa saattavat olla peräisin jo lapsuudesta lähtien.

1.1 Tietoja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavista ja vangeista

Suomessa käytössä olevia yhdyskuntaseuraamuksia ovat nuorisorangaistus, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, yhdyskuntapalvelu ja ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta. Yhdyskuntaseuraamusta suoritti vuonna 2004 noin 9 200 Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen asiakasta. Ehdollisesti rangaistuja nuoria valvottavia asiakkaista oli noin neljännes, yhdyskuntapalvelua suorittavia runsas puolet ja ehdonalaisesti vapautuneita valvottavia yli viidennes. Vuoden aikana aloitettiin yhteensä 5 619 uuden yhdyskuntaseuraamuksen toimeenpano ja asiakkaita oli päivittäin keskimäärin 4 619. Naisten osuus yhdyskuntaseuraamusta suorittavista oli noin seitsemän prosenttia. Asiakkaiden määrä oli vuonna 2004 suurempi kuin kertaakaan 2000-luvulla.¹⁷

Vankien määrä on noussut vuosina 1999 – 2005 noin 40 prosentilla pitkään jatkuneen vähentymisen jälkeen. Vankimäärä on vuoden 2005 syksyllä ylittänyt jo 4 000 rajan. Vankilasta vapautui vuonna 2004 yhteensä 6 322 vankia. Rangaistusta suorittavien keskimääräinen vankilassaoloaika oli 7,8 kuukautta. Pitkää, vähintään neljän vuoden rangaistusta suoritti vajaa 600 vankia. Tutkintavankien keskimääräinen tutkinta-aika oli 3,1 kuukautta. Vankien keski-ikä oli 35 vuotta ja heistä oli alle 21-vuotiaita kolme prosenttia. Naisia oli lähes kuusi prosenttia ja ulkomaalaisia noin kahdeksan prosenttia. Ensikertaisia vankeusvangeista oli vajaa kolmannes ja vähintään kahdeksan kertaa vankilassa olleita vajaa viidennes.¹⁸

1.2 Asiakaskunnan keskeiset ongelmat

Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat

Noin viidesosalla yhdyskuntaseuraamusasiakkaista ei ole vakinaista asuntoa. He asuvat asuntolassa, tilapäisessä asunnossa, laitoksessa tai ovat täysin asunnottomia. Erityisen heikko tilanne on vankilasta ehdonalaisesti valvontaan vapautuneilla: heistä noin kolmasosa on vailla vakinaista asuntoa. Asiakkaista yli puolet on työttömänä, ja huomattava osa elää toimeentulotuen tai työmarkkinatuen varassa. Ehdollisesti rangaistuista nuorista eli toimeentulotuella 40 prosenttia, vankilasta valvontaan määrättyistä noin puolet ja yhdyskuntapalvelua suorittavista noin viidesosa. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden koulutus on puutteellinen. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja valvontaan määrättyistä nuorista neljällä viidestä, yhdyskuntapalvelun suorittajista yli puolella ja vankilasta ehdonalaisesti valvontaan vapautuneista noin kolmella neljästä ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta.

Tyypillinen ehdollisesti rangaistu valvonta-asiakas on 19 – 21-vuotias, usein työtön ja huonon koulupohjan omaava mies. Ammatilliset opinnot on usein aloitettu, mutta ne ovat yleensä keskeytyneet jo alkuvaiheissaan. Keskeyttämisen taustalla ovat yleensä oppimis- ja keskittymisvaikeudet. Päihteiden käyttö on alkanut varhain ja se on runsasta. Useilla on selvä päihderiippuvuus.

Tyypillinen yhdyskuntapalveluasiakas on 35 – 40-vuotias mies, jolla on jonkinasteinen päihderiippuvuus ja joka kokee vaikeuksia työ- ja asunomarkkinoille kiinnittymisessä. Hän elää usein sosiaalisesti eristynyttä elämää ja taustalla on rikkoutuneita ihmissuhteita. Miespuolisista asiakkaista erottuivat 25 – 30-vuotiaat sekä 40 – 50-vuotiaat. Yhteisenä piirteenä heilläkin on moniongelmaisuus.

Nuoremmat yhdyskuntapalveluasiakkaat eroavat varttuneemmista asiakkaista siinä, että heillä on taustallaan varhain alkanut rikoshistoria ja päihderiippuvuus. Heillä ei ole kokemusta työssä olosta. Heillä ei usein ole mitään ammatillista koulutusta. Usealla on myös peruskoulu käymättä. Varttuneimmat asiakkaat ovat olleet usein työmarkkinoilla ja myös naimisissa. Päihderiippuvuus on yleensä syynä heidän ajautumiseensa työttömyyteen ja avioeroon. Se on myös heidän palvelurikkomustensa taustalla.

Myös ehdonalaisesti vapautuneet valvonta-asiakkaat ovat valtaosin syrjäytyneitä, moniongelmaisia 35 – 50-vuotiaita miehiä, joilla on puutteellinen työkokemus ja koulutus. Heillä on yleensä vaikea päihdeongelma. Heillä on vaikeuksia asumisensa järjestämisessä. He ovat muutenkin olleet pitkään yhteiskunnan normaalien toimintojen ja sosiaalisten ver-

kosten ulkopuolella. Yleensä heillä ei ole sukulaisia tai lähiomaisia tai välit heihin ovat katkenneet. Eniten ongelmia ilmenee arkielämän vaatiman kurinalaisuuden ja pitkäjänteisyyden suhteen.

Vangit

Vankien kuntoutustarpeita kuvaavat erityisesti työ- ja toimintakyvyn rajoitukset sekä päihdeongelmat. Noin puolella vangeista on vankilatyöhön riittävä työkyky. Joka kolmannella se on alentunut ja 15 prosentilla heikko. Työkokemusta ennen vankilaa on vajaalla puolella. Vankien työ- ja toimintakyvyn vajeita selittää se, että noin viidesosalla heistä on vaikea mielenterveystausta ja yli 70 prosentilla vaikea päihdeongelma¹⁹. Eniten mielenterveysongelmia ja päihdeongelmia on useampikertaisilla vangeilla.²⁰ Myös sekakäyttö on yleistä, samoin kaksoisdiagnoosit. Yli kolmanneksella vangeista on hoitoa vaatinut psykiatrinen häiriö tai sairaus ja yli neljänneksellä C-hepatiitti.²¹ Lähes 40 prosenttia vangeista tarvitsee vankila-aikana jotain psykiatrista hoitoa. Heidän sairastavuutensa on kuusinkertainen yleiseen väestöön verrattuna.

Peruskoulu puuttuu runsaalta viideltä prosentilta vangeista ja ammatikoulutus noin puolelta. Ennen vankilaan tuloa vangeista asui omassa tai vuokra-asunnossa vajaa kaksi kolmesta. Tilapäisessä asunnossa asui tai vailla vakinaista asuntoa oli noin kolmannes.²² Vankila-aikana sosiaaliset haitat usein lisääntyvät. Vanki saattaa menettää asuntonsa siviilissä. Vankilakierre voi heikentää ihmissuhteita tai katkaista suhteet perheeseen. Vanki on myös voinut velkaantua rikoskorvausten tai huumevelkojen vuoksi.

Sakon muuntorangaistusta suorittavat ovat kaikkein huono-osaisin vankiryhmä. Joka neljäs heistä on ollut ennen muuntorangaistuksen alkua kokonaan asunnottomana. Joka toisella on vähäinen työhistoria tai se puuttuu kokonaan ja kymmeneltä prosentilta puuttuu peruskoulun päättötodistus. Valtaosa (noin 90 %) ei ollut työssä ennen rangaistuksen suorittamisen aloittamista ja heidän toimeentulonsa perustuu pääosin toimeentulotukeen, joskus työmarkkinatukeen tai eläkkeeseen.²³

Vangit kokevat alkutilanteen kartoituksen olevan usein riittämätön. Siinä tulisi nykyistä paremmin ottaa huomioon suhteet perheeseen, vanhempiin ja myös ystäviin. Vankilassa yksityisyyden suoja koetaan puutteelliseksi, muun muassa tapaamistilat ovat ahtaita. Rangaistusaikaa voi leimata tekemisen puute, sillä tarjonta ja tarpeet eivät kohtaa. Monia passivoi ja laitostaa se, että vankilassa katoaa vastuu omasta elämästä.

Epävarmuutta tuottaa epäselvyys tuomion pituudesta, kun täytäntöönpanoon tulee uusia rangaistuksia. Vangin voi olla vaikea päättää, kiirehtiikö hän esimerkiksi hovioikeuden päätöstä, jotta se ehtii täytäntöönpanoon

samalla rangaistuskaudella. Vankilassa joudutaan usein velkakierteeseen. Toiset vangit painostavat ostamaan päihteitä, pahoinpitelemään, tuomaan lomilta huumeita tai tekemään rikoksia. Seurauksena saattaa olla se, että vanki ei uskalla palata lomilta takaisin ja tekee uusia rikoksia.

Vapauteen valmentaminen tulisi aloittaa vankilassa hyvissä ajoin. Voisi olla hyvä perustaa erillisiä vapautumiseen valmentavia osastoja. Vapautuvan sosiaalinen verkosto ja viranomaiskontaktit tulisi kartoittaa kattavasti jo vankilassa (sosiaalitoimisto, työvoimatoimisto, asuminen, päihde- ja mielenterveyskuntoutus, terveydentilan arviointi ja mahdolliset tukitahot). Vapautumisen kannalta olisi tärkeää tukea elämänhallintataitoja kuten asiointi virastoissa ja muiden arjen taitojen opettelu. Oikean palveluohjauksen avulla vapautuva voidaan saattaa asuntoa, toimeentuloa ja mielekästä tekemistä koskevien palveluiden piiriin. Monelle olisi tarpeen matalan kynnyksen kontaktipiste, josta saa tukea ja jossa pystyy harjoittamaan elämänhallintaa.

Asuminen voi monessa tapauksessa olla tarpeen järjestää ensin kunnan tukiasumisjärjestelmässä ja sen jälkeen normaalina itsenäisenä asumisena. Päihderiippuvaisille olisi tärkeää löytää oikeat tavat tukea vankilassa alkanutta päihteettömyyttä esimerkiksi vertaisryhmien avulla. Sosiaalisten suhteiden kannalta kuntien päivätoimintakeskukset ja monet harrastusmahdollisuudet voivat tuoda elämään uutta sisältöä etenkin niissä tilanteissa, joissa työllistyminen ei syystä tai toisesta onnistu. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen on myös tärkeää.

Ison ongelmavyöhydän muodostavat rikoksista seuraavat velvoitteet ja ulosotto-ongelmat, jotka toimivat esteenä työllistymiselle. Velkajärjestelyn mahdollisuuksia tulisi kartoittaa nykyistä paremmin. Useimmille vapautuneille tuettu työ on ainoa väylä avoimille työmarkkinoille. Joissakin tapauksissa toimeentulo on turvattavissa vain eläkejärjestelyin.

1.3 Naisten ja perheiden erityiskysymykset

Naiset tekevät vähemmän rikoksia kuin miehet ja naisia päätyy vankilaan huomattavasti vähemmän kuin miehiä. Koska naisia on vähän vankeina, he usein unohtuvat tai jäävät syrjään, kun pohditaan vankien tarpeita tai suunnitellaan vankeihin kohdistuvia toimenpiteitä. Kuitenkin naisvangit ovat pienenäkin vähemmistönä huomionarvoinen ryhmä. Vankilaan päätyvillä naisilla on miesvankeihin verrattuna huomattavasti tiiviimmät sosiaaliset sidokset läheisiinsä – puolisoonsa, lapsiinsa ja vanhempiinsa. Naisvangeista huomattavalla osalla on lapsia ja suhteet lapsiin ovat miesvankeihin verrattuna yleensä läheisemmät. Tämä liittyy naisten rooliin yhteiskunnassamme yleensäkin. Perhesuhteet eivät ole tärkeitä vain nais-

vangille ja hänen myöhemmälle selviytymiselleen siviilielämässä, vaan myös lasten kasvulle ja kehitykselle. Näin ollen jälkihuoltoa kehitettäessä ei voida unohtaa vankiloista vapautuvia naisia perheineen.

Naisvankien taustoissa esiintyy samanlaisia ongelmia kuin miesvankeillakin. Yhteiskunnallinen syrjäytyminen, johon liittyy heikko koulutustaso, monenlainen huono-osaisuus, päihdeongelmat ja mielenterveyden ongelmat, on myös naisvangeilla yleistä. Naisvankien joukko on silti miesvankeja vaihtelevampi näiden taustatekijöiden suhteen. Naisvangeista päihdeongelmaisiksi on arvioitu vankiloissa yli 60 prosenttia, kun miehistä yli 70 prosentilla on vaikea päihdeongelma. Vapautuvista vangeista paras asumistilanne vapautuessa on ensikertaisilla sekä naisvangeilla. Naisvangit syyllistyvät uuteen rikokseen miehiä harvemmin vankeusrangaistuksen suorittuaan.²⁴ Perhesuhteiden, erityisesti lasten ja heistä huolehtimisen tiedetään suojaavan naisia rikoskierteeltä.

Naiset vankilassa

Naisvankien määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut niin määrällisesti kuin suhteellisesti kokonaisvankimäärään nähden. 1990-luvun alkupuolella naisia oli vankiloissa päivittäin keskimäärin 119 eli noin 3,5 prosenttia kaikista vangeista. Vuonna 2004 naisvankeja oli päivittäin keskimäärin 206, mikä on lähes kuusi prosenttia kaikista vangeista.²⁵ Ikäryhmään 30 – 49 vuotta sijoittuu 60 prosenttia naisvangeista. Nuoria, alle 25-vuotiaita naisvankeja on vähän, alle 10 prosenttia.²⁶

Naisvankien vankipaikoista suuri osa on keskittynyt Hämeenlinnaan. Hämeenlinnan vankilassa on naisille noin 100 paikkaa ja Vanajan avovankilaosastolla noin 40 paikkaa. Loput vankipaikat löytyvät useiden eri vankiloiden pieniltä naisosastoilta. Vanki voi ottaa pienen lapsensa mukaan Hämeenlinnan vankilaan, jos se on lapsen edun mukaista ja vanki itse sitä haluaa. Vankilan äiti-lapsiosastoilla on 2000-luvulla ollut päivittäin noin kymmenen lasta vanhempansa kanssa. Vangin halutessa lapsensa mukaan rangaistuslaitokseen tiivis yhteistyö lastensuojelun, ulosottotoimen ja vankilan välillä on välttämätöntä.

Perhe ja vankeus

Naisvangeista suurin osa on ollut aikaisemmin avioliitossa, miehistä harvemmat. Katkenneita parisuhteita vangeilla on melko paljon. Noin puolella vangeista on omia lapsia.²⁷ Suurimmalla osalla pitkäaikaisista vangeista suhde puolisoon on kuntoutumista tukeva, mutta on myös niitä, joiden puoliso on kiinnittynyt rikoksia suosivaan elämäntapaan tai perheessä on lähisuhdeväkivaltaa. Useilla on ongelmia vanhemmuuden taidoissa; monen lapsia on otettu huostaan joko pakolla tai vanhempien suostu-

muksella.²⁸ Sekä alkoholi että huumeet heikentävät suhteita perheeseen. Sosiaaliset sidokset heikentyvät myös vankilakertaisuuden myötä.²⁹

Omaisten ja vangin välinen kirjeenvaihto, puhelut, tapaamiset ja poistumisluvat (lomat) ovat vankeusajan aikaisia välineitä ylläpitää perhesuhteita. Puhelinyhteys on mahdollista tiettyinä aikoina puhelinkorttiautomaateista. Vangin kannalta soittomahdollisuuksia on usein liian vähän ja puhelinkortit ovat varsin kalliita. Vangilla on oikeus normaalitapaamisiin viikonloppuisin. Pienten lasten kannalta normaalitapaamiset ovat ongelmallisia suljetuissa laitoksissa tapaamistilojen luonteen vuoksi ja siitä syystä, että lapsen ei anneta koskettaa vangittua vanhempaansa. Valvomattomat tapaamiset, joita kutsutaan myös perhetapaamisiksi, ovat harkinnanvaraisia. Myös poistumisluvat ovat harkinnanvaraisia.³⁰

Lapsella on oikeus pitää yhteyttä läheisiin ihmisiin ja viranomaisten tulee tukea tarvittaessa näitä pyrkimyksiä³¹. Vangin palaamiselle aikanaan vapauteen yhteydenpidolla perheeseen on suuri merkitys. Se antaa uskoa tulevaisuuteen ja motiivia päästä pois rikoskierteestä. Ilman perhesiteitä riski uusintarikollisuuteen on tunnetusti hyvin korkea.

Yhteydenpidolla vanhempaan on lapselle tärkeä merkitys oman identiteetin kannalta. Jos hän ei tapaa vankilaan joutunutta vanhempaansa, on edessä usein vieraantumisen lisäksi erilaisia pelkoja. Tapaamisten avulla voidaan tukea lasten kehitystä. Myös sosiaaliviranomaiset voivat tukea tapaamisia järjestämällä niitä vankilan ulkopuolella. Tapaamisissa tulee ottaa aina huomioon lapsen etu.

2 SOSIAALISEN TOIMINTAKYVYN VAHVISTAMINEN

Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen tavoitteena on huolehtia osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta ja myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen sekä rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Keinoina käytetään tuomitun tukemista ja motivoimista rikoksettomaan elämään, tuomitulle asetettujen rajojen noudattamista ja yhteiskuntaan vaikuttamista siten, että tavoitteiden mukainen toiminta on mahdollista.³² Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, muun muassa aineellisiin ja psykososiaalisen tuen tarpeisiin vastaamalla, on tärkeää edistettäessä yhteiskuntaan sijoittumista. Tarpeen on myös vaikuttaa rakenteisiin, politiikkaan ja ammatillisiin käytäntöihin.³³

Työkykyarvioita on olemassa ainoastaan vangeista. Monen työkyky on arvioitu selvästi alentuneeksi, millä perusteella voidaan arvioida, että työ- ja toimintakykyarvot eläkeselvittelyn pohjaksi ovat tarpeellisia. Mahdollinen eläke ei välttämättä olisi oleellisesti suurempi kuin toimeentulotuki tai työmarkkinatuki, mutta se toisi asiakkaan elämään vakautta ja siirtäisi heidät pääosin pois toimeentulotuen piiristä. Mikäli työ- ja toimintakykyä on tallella, asiakkaat voisivat hyötyä aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteistä, kuntouttavasta työtoiminnasta ja julkisista työvoimapalveluista.

Asunnottomuus kertoo vankeusrangaistukseen liittyvistä sosiaalisista riskeistä. Kuutta kuukautta pidemmän rangaistuksen aikana asumistuki lakkaa, eikä asunnon säilymistä varmisteta säännönmukaisesti muillakaan käytettävissä olevilla keinoilla.

Uusintarikollisuuden ehkäisemisen ja asiakkaiden selviytymisen edistämisen kannalta keskeistä on päästä vaikuttamaan asiakkaiden päihdeongelmiin. Ongelmakäytön vähentäminen tai sen seurauksien lievittäminen esimerkiksi jatkamalla vankilassa aloitettua kuntoutusta on erityisen hyödyllistä. Myös joka toisella yhdyskuntaseuraamuksien piirissä olevista on päihdeongelmia, joten kuntouttavien toimien liittäminen rangaistukseen on tärkeää. Lisäksi ehdottoman vankeuden käyttöä on mahdollista vähentää lisäämällä yhdyskuntapalvelua.

2.1 Kriminaalihuolto

Yhdyskuntaseuraamustyössä nousevat keskeisiksi kehittämisen kohteiksi paitsi yksilökohtainen työ ja sen puitteissa sovellettavat käytännöt ja menetelmät myös yhteiskuntaan ja sen palvelurakenteeseen kohdistuva työ. Lisäksi tärkeää on se, millä tavalla yhdyskuntaseuraamustyö tekee itseään näkyväksi ja tunnetuksi sekä paikallisen että valtakunnallisen poliittisen päätöksenteon tasolla. Tutkimukset ovat osoittaneet, että poliittisen päätöksenteon ja yleisen mielipiteen vuorovaikutuksella on yhteys myös siihen, minkälaista kriminaalipolitiikkaa ja tuomitsemiskäytäntöjä suositetaan.³⁴

Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanon on tuettava tuomittua tämän suorittaessa rangaistustaan vapaudessa, helpotettava hänen kiinnittymistään yhteiskuntaan ja vähennettävä hänen riskiään syyllistyä uusiin rikoksiin³⁵. Asiakastyössä käytetään sosiaalityön menetelmiä silloin, kun asiakkaan elämäntilanteeseen paneudutaan ja yritetään motivoida ja rohkaista häntä löytämään ja käyttämään resursseja, jotka mahdollistavat rakentavan muutoksen.

Yksilöllinen asiakastyö ja sen puitteissa tapahtuva vuorovaikutus ovat keskeinen osa päivittäistä yhdyskuntaseuraamustyötä. Työssä tarvitaan sosiaalityölle tyypillisiä neuvottelutaitoja ja kykyä sitoa ja motivoida asiakasta muutosprosessiin. Asiakastyössä tarvitaan myös kykyä arvioida ja tulkita erilaisissa elämäntilanteissa olevia asiakkaita ja suunnitella seuraamusten yhteyteen sellaisia toimenpiteitä ja ohjelmia, jotka auttavat asiakasta. Yhdyskuntaseuraamustyön muodollinen tai tekninen suorittaminen ei pelkästään riitä. Näiden lisäksi tarvitaan sellainen työtapa, joka mahdollistaa yhdyskuntaseuraamustyön kokonaisvaltaisen suunnittelun ja siinä tarvittavien menetelmien soveltamisen.³⁶

2.2 Vankeinhoito

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on vankeuslain mukaan lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusajaksi. Tämän perusteella vankila-aikainen toiminta pyritään suunnittelemaan niin, että se parhaiten palvelee tavoitetta. Samoin vankilasta vapautumista valmistellaan siten, että vapautuneen sosiaaliset olosuhteet tukevat rikoksettomuutta ja päihteettömyyttä. Tässä tarvitaan yhteistyötä yhteiskunnan muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa, mitä myös vankeuslaki edellyttää.

Vankien terveydenhuolto

Vankeinhoitolaitos vastaa vangin terveyden- ja sairaanhoidosta sekä lääkinnällisestä kuntoutuksesta yhdenvertaisesti muun väestön terveystalouden kanssa. Vankien kuusinkertaisen sairastavuuden väestöön nähden ja vankiloiden yliasutuksen vuoksi palvelut eivät kuitenkaan aina ole riittäviä. Erityistä huomiota vankiloiden terveydenhuollossa kiinnitetään vankien päihdeongelmien hoitoon niiden yleisyyden vuoksi. Terveydenhuolto pyrkii myös vaikuttamaan vankiloiden oloihin niin, ettei vankilassa olosta aiheudu vangin terveydelle haittaa.

Perusterveydenhuoltoa varten jokaisessa vankilassa on vähintään yksi sairaanhoitaja ja päätoiminen tai osa-aikainen lääkäri. Vankilalääkärit huolehtivat myös polikliinisesta psykiatrisesta hoidosta, ja erikoislääkäritasoista hoitoa varten vankeinhoitolaitoksessa on muutama psykiatri. Terveydenhuollon ammatinharjoittajina toimivat myös vankilapsykologit. Jollei vankia voida hoitaa tai tutkia vankilassa, hänet lähetetään sitä varten tarpeellisen valvonnan alaisena vankilan ulkopuolelle.

Vankilan terveydenhuolto ohjaa vankilasta vapautuvan tarvittaessa yhteiskunnan terveydenhuoltopalveluiden piiriin. Vangin luvalla hänen terveydentilastaan ja hoidostaan vankilassa annetaan tiedot vastaanottavalle hoitopaikalle.

Vankien psykososiaalinen kuntoutus

Psykososiaalisen työn kautta yritetään ratkaista, miten sosiaaliset ongelmat ja psyykkinen pahoinvointi liittyvät toisiinsa yksilöiden ja perheiden elämässä.³⁷ Psykososiaalisen työn tavoitteena on selviytyminen ja usein myös toiminta- ja ajattelutapojen muuttaminen.³⁸ Vankiloiden psykososiaalinen kuntoutus sisältää ryhmämuotoista vangin elämänhallintaa edistävää toimintaa sekä kuntoutumista tukevaa yksilötyötä.

Psykososiaalista yksilötyötä tekevät varsinkin psykologit, pastorit, sosiaalityöntekijät ja päihdetyön erityisohjaajat. Psykologit antavat psykologista neuvontaa, tukea, hoitoa ja terapiaa. Pastorit tekevät sielunhoitotyötä, mihin sisältyy sosiaalista tukea varsinkin vapautumisvaiheessa, jolloin on tärkeää luoda jatkokontakteja seurakuntiin ja hoitopaikkoihin. Sosiaalityöntekijät auttavat vankia siviilissä olevien asioidensa hoidossa sekä huolehtivat sosiaalisen tilanteen valmistelusta vapautumista varten yhteistyössä sosiaali-, asunto- ja työvoimaviranomaisten, Kriminaalihuoltolaitoksen ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Psykologit, papit ja sosiaalityöntekijät tekevät myös perhetyötä. Päihdetyön erityisohjaajat tekevät yksilökohtaista päihdekuntoutusta sekä valmistelevat kuntoutusjatkumoa ulkopuoliseen päihdehuoltolaitokseen. Kaikki edellä mainitut henkilöstöryhmät osallistuvat myös erilaisten sosiaaliseen kuntoutukseen

ja rikoksettomuuteen tähtäävien ryhmämuotoisten ohjelmien järjestämiseen.

Psykososiaalinen ohjelmatoiminta sisältää päihdekuntoutusta, muuta sosiaalista kuntoutusta sekä uusintarikollisuutta ehkäiseviä toimintaohjelmia. Ohjelmiin tai toimintakykyä ylläpitävään toimintaan osallistuu keskimäärin kahdeksan prosenttia vangeista päivittäin. Päihdeettömyyteen tai rikoksettomuuteen tähtääviin strukturoituihin ohjelmiin osallistuvia on noin viisi prosenttia.

Päihdekuntoutusta järjestetään kaikissa vankiloissa joko tiedotustilaisuuksina, erillisinä ohjelmina tai päihdeettömien sopimusosastojen ohjelmaan kuuluvana toimintana. Vankiloissa on myös päihdeettömiä osastoja, jotka tarjoavat päihdeettömän ympäristön ja työntekoa sekä vapaa-ajantoimintoja mutta eivät varsinaista päihdekuntoutusta. Osastoilla otetaan testejä päihdeettömyyden kontrolloimiseksi. Avolaitokset ovat kokonaisuudessaan päihdeettömiä. Muu sosiaalinen kuntoutus liittyy arjen taitoihin ja sosiaalisiin taitoihin, perhesuhteiden ylläpitoon ja kehittämiseen sekä vapautumisen valmisteluun. Vanki voidaan rangaistusaikana sijoittaa myös ulkopuoliseen kuntoutuslaitokseen jatkona vankilassa aloitetulle kuntoutukselle.³⁹ Sijoitettaessa vanki ulkopuoliseen laitokseen tehdään yhteistyötä vangin kotikunnan kanssa, koska kuntoutuksesta on tärkeää sopia yhteisesti, jotta se voi toteutua suunnitelmallisesti vankilasta vapauteen.

Toimintaohjelmilla pyritään vähentämään rikollista käyttäytymistä muun muassa vaikuttamalla sitä tukeviin arvoihin ja asenteisiin ja lisäämällä ongelmanratkaisutaitoja, sosiaalisia taitoja, itsekontrollia sekä kriittistä ja luovaa ajattelua. Vankeinhoitolaitoksessa kehitetään toimintaa myös lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn.

Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi hänet voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista. Koevapauden kautta erityisesti pitkäaikaisten vankien yhteiskuntaan paluu voidaan toteuttaa portaittain ja suunnitelmallisesti. Koevapauden aikana henkilö osallistuu hänelle tarpeelliseksi arvioituun kuntoutukseen tai koulutukseen ja ehtojen noudattamista valvotaan.⁴⁰ Valvotun koevapauden toteuttamisen ja sen jälkeisen tilanteen suunnitteluun tarvitaan yhteistoimintaa eri toimijoiden kesken. Koevapauteen tulisi liittyä samat tukipalvelut kuin yhdyskuntaseuraamuksiin.

Koulutus ja työtoiminta

Vankien koulutustarpeet kohdistuvat useimmiten ammatilliseen koulutukseen sekä toisaalta elämäntaitojen lisäämiseen. Koulutus vankila-aikana

voi edistää kuntoutumista ja se mahdollistaa uuden identiteetin sekä elämäntavan vankilan jälkeen.

Koulutusta järjestetään kaikissa vankiloissa ja se on pääsääntöisesti ulkopuolisten oppilaitosten antamaa. Opetuksen järjestäminen perustuu vankiloiden ja oppilaitosten yhteistyöhön. Opetushallinto kustantaa vankilaopetuksesta alle puolet ja vankeinhoito runsaan puolet. Vankilahenkilökunnasta opetuksen suunnitteluun osallistuvat toiminnoista vastaavat apulaisjohtajat ja opinto-ohjaajat. Opetuksesta huolehtivat suurimmaksi osaksi oppilaitosten opettajat. Sisällöllisesti vankilaopetus on normaalia opetussuunnitelmien mukaista toimintaa ja se toteutetaan yleisten koulutusperiaatteiden mukaisesti. Poikkeuksena on internet-pohjainen opetus, koska vangeilla ei yleensä ole lupaa internetin käyttöön. Vankilassa ei voida toteuttaa kaikkea tarvittavaa koulutusta käytännön syistä, joten koulutusalat ovat rajalliset. Annettavista todistuksista ei ilmene, että opetus on saatu vankilassa.

Vangeista keskimäärin noin 10 prosenttia osallistuu päivittäin opetukseen. Valtaosa, noin 60 prosenttia opiskelijoista, osallistuu ammatilliseen opetukseen tai siihen valmentavaan koulutukseen. Osa ammatillisesta koulutuksesta toteutetaan oppisopimuskoulutuksena. Vangeilla on myös tietyn edellytyksin mahdollisuus opiskella päivisin vankilan ulkopuolisessa oppilaitoksessa, jolloin käytettävissä ovat yhteiskunnan kaikki koulutusmahdollisuudet.

Työn tekemisen tavoitteena on vangin ammattitaidon ja työkyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen sekä toimeentulomahdollisuuksien parantaminen vapautumisen jälkeen. Työn tekemisen ajatellaan normalisoivan vankilaelämää sekä vähentävän toimettomuutta ja syrjäytymisriskiä. Vankiloiden työtoiminta käsittää ammattityötä ja valmentavaa työtä, jonka tavoitteet liittyvät työelämän perustaitojen harjoitteluun ja työssä oppimiseen. Vangeista keskimäärin noin 40 prosenttia osallistuu päivittäin työtoimintaan. Lisäksi muutamissa vankiloissa järjestetään toimintakykyä ylläpitävää toimintaa niille vangeille, joita on vaikea sijoittaa muuhun toimintaan.

3 PALVELUSUUNNITELMAT ASIAKASTYÖN VÄLINEENÄ

Kriminaalihuollon asiakkaiden ja vankilasta vapautuneiden kannalta merkityksellisiä palvelusuunnitelmia tehdään rikosseuraamusjärjestelmän lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työhallinnossa.

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Suunnitelmien laatiminen on tärkeää kuntoutuksen jatkuvuuden kannalta. Toisaalta ne ovat usein edellytyksenä sille, että asiakkaat saavat heille kuuluvat sosiaaliturvaetuudet. Liitetaulukkoon 6. on koottu keskeisimmät rikosseuraamusasiakkaita koskevat lait ja niiden edellyttämät suunnitelmat.

3.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusuunnitelmat

Sosiaalihuollon asiakaslaki⁴¹ ja potilaslaki⁴² sisältävät määräyksiä eriasteisista ja -tyyppisistä suunnitelmista tai yhteistyövelvoitteista. Ne ovat asiakkaiden aseman kannalta periaatteessa tärkeitä.

Sosiaalihuoltolaki ja -asetus⁴³ edellyttävät huoltosuunnitelman tekemistä. Rikosseuraamusten kohteena olevien kannalta sitä keskeisempiä ovat päihdehuoltolaki⁴⁴ ja -asetus sekä toimeentulotukilaki⁴⁵. Päihdehuollon kuntoutussuunnitelma on tehtävä aina tahdosta riippumattoman hoidon yhteydessä ja muutoin ”tarvittaessa”. Toimeentulotuen perusosan alentamisen yhteydessä on tehtävä suunnitelma itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Lisäksi lastensuojelulaki, mielenterveyslaki, kuntoutuksen asiakasyhteistyölaki⁴⁶, ”kotouttamislaki”⁴⁷ ja lääkinnällisestä kuntoutuksesta annettu asetus⁴⁸ edellyttävät suunnitelmien tekemistä.

3.2 Työhallinnon palvelusuunnitelmat

Laki julkisesta työvoimapalvelusta⁴⁹ edellyttää, että kullekin työnhakijalle tehdään työnhakusuunnitelma. Työttömyyden kestänyt yli 500 päivää tai työttömyyspäiväraha-oikeuden täytyttyä tehdään uudistettu yksilöity työn-

hakusuunnitelma. Työnhakijalla on yhteistyövelvollisuus, jonka laiminlyöminen voi johtaa työttömyysturvan karenssiin. Kuntouttava työtoiminta⁵⁰ edellyttää aktivointisuunnitelman tekemistä, joka voi olla myös vaihtoehtona työnhakusuunnitelmalle.

Työmarkkinatuen ja toimeentulotuen yhdistäminen edellyttää työnhakusuunnitelmien yksilöinnin ja tarkkuuden lisäämistä työnhakusuunnitelman tarkistamisen yhteydessä.

3.3 Rikosseuraamusalan suunnitelmat

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano

Kaikessa yhdyskuntaseuraamustyössä pyritään suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen täytäntöönpanoon. Seuraamuksittain suunnittelukäytännöt vaihtelevat seuraavasti.

Nuorisorangeaistusta varten laaditaan toimeenpanosuunnitelma, jonka syyttäjä pyytää. Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä on arvioida nuorisorangeaistukseen tuomitsemisen tarkoituksenmukaisuus. Nuorisorangeaistuksen keskeinen lähtökohta on eri tahojen yhteistyö. Kriminaalihuoltolaitos laatii nuorisorangeaistuksen toimeenpanosuunnitelman yhteistyössä nuoren, hänen huoltajansa ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Toimeenpanosuunnitelman perustana ovat yhteisessä tapaamisessa, nuoren haastattelussa, huoltajan kuulemisessa ja eri viranomaisilta saadut tiedot.

Nuorella rikosentekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka tehdessään rangaistavan teon on ollut 15 – 20-vuotias. Tämänikäisistä rikokseen syyllistyneistä laaditaan henkilötutkinta, jollei rikoksesta ilmeisesti seuraa sakkorangeaistus. Henkilötutkinnassa selvitetään nuoren elämäntilannetta ja otetaan kantaa ehdolliseen rangaistukseen liitettävään valvontaan. Lisäksi siinä arvioidaan eri seuraamusvaihtoehtojen vaikutusta nuoren tilanteeseen.

Ehdollisesti rangaistun nuoren valvonnan alkaessa arvioidaan riskiä, tarpeita ja voimavaroja, joita valvottavalla on elämäntilanteessaan. Arvioinnin pohjalta laaditaan yhdessä yksilöllinen valvontasuunnitelma, jossa määritellään valvonta-ajan tavoitteet ja keinot. Valvojan asiantuntemusta voi hyödyntää erityisesti rikoksettomaan ja päihteettömään elämäntapaan liittyvissä kysymyksissä. Valvoja neuvoo myös erilaisissa arkielämän ongelmassa ja käytännön asioissa. Valvontakäynneillä käsitellään suunnitelman mukaisesti erilaisia teemoja esimerkiksi keskusteluiden, tehtävien ja harjoitusten avulla. Myös erilaiset yhteistyöhankkeet, ryhmät ja kurssit ovat valvonta-aikana mahdollisia. Valvonta tukee valvottavaa hänen omissa muutospyrkimyksissään. Valvontaan voi sisältyä yhteistyötä sekä valvottavan läheisten että eri viranomaisten kanssa.

Soveltuvuusselvityksessä arvioidaan syytetyn mahdollisuuksia selviytyä yhdyskuntapalvelusta. Lisäksi hankitaan selvityksen kannalta tarpeellisia tietoja eri viranomaisilta. Soveltuvuusselvityksessä kartoitetaan syytetyn elämäntilanne sekä motivaatio yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Tarvittaessa voidaan palvelun onnistumiseksi suunnitella tukipalveluja. Soveltuvuusselvitystä voi siis jossain mielessä pitää myös asiakkaan psykososiaalisen tilanteen arviointina. Palvelusuunnitelma sisältää yhdyskuntapalvelun palvelutehtävät ja palvelun päättymispäivän. Palvelusuunnitelmaan kirjataan myös palvelutehtävien ja palvelupaikan olojen edellyttämät yhdyskuntapalvelun suorittamista koskevat tarpeelliset ehdot. Palvelusuunnitelmaan sisällytetään palvelun suorittamisen tarkka aikataulu.

Ehdonalaiseen vapautuneiden valvontaa varten tehdään valvontasuunnitelma, joka perustuu valvottavasta tehtyyn tilanearvioon. Tilanearviossa eritellään niitä riskejä, tarpeita ja voimavaroja, joita valvottavalla on elämäntilanteessaan. Arvioinnin pohjalta laaditaan yhdessä yksilöllinen valvontasuunnitelma, jossa määritellään valvonta-ajan tavoitteet ja keinot. Valvontakäynneillä käsitellään suunnitelman mukaisesti erilaisia teemoja esimerkiksi keskusteluiden, tehtävien ja harjoitusten avulla. Myös erilaiset yhteistyöhankkeet, ryhmät ja kurssit ovat valvonta-aikana mahdollisia. Valvonta tukee valvottavaa hänen omissa muutospyrkimyksissään. Valvontaan voi sisältyä yhteistyötä sekä valvottavan läheisten että eri viranomaisten kanssa.

Valvontasuunnitelma edellytetään kytkettävän paremmin rangaistusajan suunnitelmaan ja vapauttamissuunnitelmaan. Suunnitelmaa laadittaessa tulee olla tarpeellisessa määrin yhteistyössä aluevankilan sijoittajaysikön, vankilan, vangin koti- tai asuinkunnan ja muiden viranomaisten sekä yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa.

Vankeusrangaistusten täytäntöönpano

Kaikista vankeusajan toiminnoista tulee olla hyötyä valmiuksien saamiseksi rikoksettomaan elämään. Tätä tavoitetta palveleva rangaistusajan suunnitelma perustuu vangin riskien ja tarpeiden arviointiin, joiden pohjalta hänen vankila-aikaiset toimintonsa suunnitellaan. Riski- ja tarvearviointia varten on kehitetty menetelmä käyttäen pohjana kansainvälisiä kokemuksia siitä, mikä vaikuttaa rikosten uusimiseen. Arviointi samoin kuin rangaistusajan suunnitelma, joka kattaa elämän eri osa-alueet, tehdään aluevankilan sijoittajaysikössä. Suunnitelma laaditaan moniammatillisesti ja yhteistyössä vangin kanssa.⁵¹ Suunnitelmaa tarkennetaan sijoitusvankilassa, jossa suunnitelman toteuttamiselle nimetään vastuuhenkilö. Rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään hyvissä ajoin ennen

vapautumista laadittavalla vapauttamissuunnitelmalla, jossa keskitytään vapauttamisen jälkeisten elämän perusedellytysten kuntoon saamiseen.

Vangin tarpeiden arvioinnissa ja rangaistusajan toiminnan suunnittelussa tarvitaan yhteistyötä vankilan ja sosiaaliviranomaisten, Kriminaalihoitolaitoksen ja muiden toimijoiden kesken, jotta suunnitelmassa voitaisiin ottaa huomioon näiden tahojen aikaisempi työ ja toiveet vankilaikaisesta toiminnasta. Vapauttamissuunnitelmaan kuuluvat vapaudessa tarvittavat palvelut ja toiminta, joiden tulee tukea vapautuneen elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan.

Vankeuslain 4 luku 6 § Rangaistusajan suunnitelma

Vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (rangaistusajan suunnitelma). Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Hyvissä ajoin ennen vangin todennäköistä vapauttamista suunnitelmaa täydennetään vapauttamissuunnitelmalla ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan tarvittavassa laajuudessa vangin edellytykset selviytyä vapaudessa sekä hänen palvelujen tarpeensa. Valvontasuunnitelmaan sovelletaan, mitä ehdonalaisen vapauden valvonnasta annetussa laissa säädetään. Rangaistusajan suunnitelman sisällössä ja laajuudessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot.

Vankeuslain 4 luku 7 § Suunnitelman laatimismenettely

Rangaistusajan suunnitelma laaditaan sijoittajayksikössä. Suunnitelmaa tarkennetaan siinä vankilassa, johon vanki sijoitetaan. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä vangin kanssa. Rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin oltava yhteistyössä Kriminaalihoitolaitoksen, sekä vangin suostumuksella hänen koti- tai asuinkuntansa viranomaisten, muiden viranomaisten sekä yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen parantamiseksi vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa on lisäksi vangin suostumuksella oltava tarpeen mukaan yhteistyössä vangin koti- tai asuinkunnan sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa. Suunnitelman toteutumista on seurattava. Suunnitelma on otettava uudelleen käsiteltäväksi säännöllisin väliajoin sekä myös, jos sitä ei noudateta. Suunnitelman seuraamisesta vastaa tähän tehtävään määrätty Vankeinhoitolaitoksen virkamies.

4 YHTEISTOIMINTA

RIKOSSEURAAMUSASIAKKAIDEN SELVIYTYMISEN EDISTÄMISESSÄ

Kunnat kantavat vastuun sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Kuntalain 1 §:n mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä alueellaan. Suomen perustuslaissa on julkiselle vallalle eli valtiolle ja kunnille asetettu velvoite sen mukaan kuin lailla säädetään, turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on säädetty oikeudeksi jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa.

4.1 Kunnan peruspalvelujärjestelmä

Henkilön sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä on pääsääntöisesti vastuussa hänen kotikuntansa. Kotikunta määräytyy kotikuntalain perusteella. Pääsääntöisesti henkilön kotikunta on se kunta, jossa hän asuu. Kiireellisissä tapauksissa ja olosuhteiden muutoin niin vaatiessa kunnan on järjestettävä sosiaalipalvelut muullekin kunnassa oleskelevalle henkilölle kuin kunnan asukkaalle. Henkilön oleskelukunta vastaa ensisijaisesti toimeentulotuen myöntämisestä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksissa ja ensiaputilanteissa ei ole kotikuntavaatimusta. Kansanterveyslain mukaan kunnan on järjestettävä kiireellinen avosairaanhoidon potilaan asuinpaikasta riippumatta.

Lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään sosiaali- ja terveyspalveluja asukkailleen. Toiminnassa voi olla kuntakohtaisia eroja paikallisten olosuhteiden ja kuntalaisten tarpeiden mukaan. Keskeisimmät lait kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ovat sosiaalihuoltolaki, kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidolaki ja terveydensuojelulaki. Joistakin etuuksista ja palveluista on säädetty erikseen omissa laeissaan kuten lastensuojelulaisissa, päivähoitolaisissa, vammaispalvelulaisissa, päihdehuoltolaisissa, mielenterveyslaissa tai toimeentulotukilaisissa. Asiakkaan ja potilaan asemasta, oikeuksista ja salassapitokysymyksistä on säädetty laissa potilaan asemasta ja oikeuksista sekä laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

Yksilön oikeudesta sosiaali- ja terveyspalveluihin on säädetty eri tavoin. Eräät palvelut on säädetty niin sanotuiksi subjektiivisiksi oikeuksiksi yksilöille. Se tarkoittaa sitä, että yksilöllä on oikeus saada palvelu tarkoi-

tukseen varatuista määrärahoista riippumatta. Subjektivisia oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon, eräät vammaisille henkilöille säädetyt tukitoimet ja etuudet sekä lasten päivähoito. Kunnalla on velvollisuus varata riittävä määräraha näitä palveluja varten.

Suuri osa sosiaali- ja terveystalouksista on määrärahasidonnaisia. Kunnan tulee huolehtia siitä, että määrärahat vastaavat kunnassa vallitsevaa yleistä tarvetta. Palveluja voidaan kuitenkin kohdentaa esimerkiksi niitä eniten tarvitseville. Subjektivisten ja määrärahasidonnaisten oikeuksien välinen ero on oikeuskäytäntöjen myötä jonkin verran kaventunut. Palvelun tarve on aina arvioitava yksilöllisesti eikä palvelua voida evätä pelkästään määrärahojen puutteeseen vedoten.⁵² Vankien syrjäytymistä tai uusintarikollisuutta kyetään ehkäisemään suunnitelmallisten ja räätälöityjen jälkihuoltotoimien avulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen avulla tuetaan vankien sopeutumista yhteiskuntaan. Näitä palveluja ovat muun muassa sosiaalityö sekä terveys-, asunto-, työ- ja päihdepalvelut.

Hyvin hoidettu jälkihuolto tuo kunnalle säästöä. Onnistunut jälkihuolto edellyttää yhteistyötä eri viranomaisten kesken sekä sopivia ja riittäviä palveluja. Palvelujärjestelmän luomisessa, ylläpidossa ja koordinoinnissa on keskeinen tehtävä eri palveluja yhdistävillä työkäytännöillä. Tällainen voi olla esimerkiksi kuntoutuksen yhteistyöryhmä tai vastaava. Tällainen ryhmä luo perusedellytykset ja -linjat, joita yksittäiset viranomaiset voivat hyödyntää palveluja järjestäessään. Koska vapautuvien vankien määrä yksittäisissä kunnissa on vähäinen, saattaa toimivien yhteistyömallien kehittäminen edellyttää kuntarajat ylittävää yhteistyötä.

4.2 Toimiva palveluprosessi

Toimiva palveluprosessi tukee vankien vapauteen siirtymistä ja helpottaa rikoksista irti pysymistä. Edellytyksenä on, että vanki hyväksyy asioidensa käsittelyn yhteistyössä eri viranomaisten tai muiden auttamistahojen kuten kirkon tai järjestöjen kanssa. Vangin osallistuminen luo pohjan realistiselle jatkotyöskentelylle toteuttamaan omaa kuntoutumistaan. ”Yhteiskuntaan integroitumisen kannalta riskiryhmiä ovat nuoret ensikertalaiset, jatkuvassa vankilakierteessä olevat ja pitkäaikaisvangit. Useimmilla tuen tarve on kokonaisvaltainen, kohdentuen niin asumiseen, työllistymiseen, sosiaaliseen verkostoon, raha-asioihin kuin päihteidenkäyttöönkin.”⁵³ Erityistä huomiota hoidon jatkuvuuteen tulee kiinnittää päihdeongelmaisten kuntoutuksen yhteydessä.

Vankilaan tultaessa vangilla voi olla useita mm. asunto- ja toimeentulotukiasioita sekä lapsiin liittyviä asioita, joissa vankila ja vangin kotikunta tekevät yhteistyötä. Rangaistuksen täytäntöönpanovaiheessa vastuu vanki-

en perushuollosta, toimeentulosta ja toiminnoista on vankeusviranomaisilla. Vangin kanssa ja tarvittavassa yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa vankeuden alussa tehdään rangaistusajan suunnitelma, jossa vankila-aikainen toiminta suunnitellaan siten, että se antaa mahdollisimman hyvät valmiudet rikoksettomaan ja päihteettömään elämään. Kuntien palvelusuunnitelmia voidaan vangin suostumuksella hyödyntää täytäntöönpanoon liittyvien suunnitelmien teossa. Vankila käynnistää 3-6 kuukautta ennen vapautumista vangin suostumuksella tarpeellisen yhteistyön vangin koti- tai asuinkunnan sosiaali-, terveys-, asunto- ja työvoimaviranomaisten sekä tarvittaessa kirkon tai muiden auttamistahojen kanssa vapautumiseen liittyvissä asioissa. Vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat tehdään tarpeellisessa määrin yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

Eri organisaatioiden työprosessien eroista huolimatta niillä tulisi olla myös yksi yhteinen ja käyttökelpoinen työväline asiakkaan kulloistakin elämänvaihetta jäsentävän ja jatkuvuutta tukevan prosessin hahmottamiseksi. Asiakaskohtaisten suunnitelmien rakenteiden ja sisältöjen on sovellettava eri osapuolten (kunnan, muiden mahdollisten yhteistyökumppaneiden sekä Vankeinhoito- ja Kriminaalihuoltolaitoksen) yhteistyön välineeksi.

Kuntien vastuulla on järjestää vapautuville vangeille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja kuten muillekin kuntalaisille ottaen huomioon heidän erityistarpeensa. Kuntien palvelujärjestelmän lisäksi hyödynnetään muiden viranomaisten, kirkon ja järjestöjen palveluja.

4.3 Tietojen vaihto ja salassapito

Viranomaistoiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n mukaan salassapidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, mm. sosiaalihuollon tai työhallinnon asiakasta ja näiden saamia palveluita, henkilön terveydentilaa ja terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluita sekä toisaalta rikoksesta epäiltyä, henkilötutkintaa, yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvitystä sekä vangittua henkilöä koskevat asiakirjat.⁵⁴

Laki Viranomaistoiminnan julkisuudesta 24 §

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

.....

- 25) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai työhallinnon henkilöasiakkaan palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka*

hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka tietoja henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta; (11.12.2002/1060)

- 26) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvistä arkaluonteisista seikoista samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksen uhrista, jos tiedon antaminen loukkaisi rikoksen uhrin oikeuksia tai hänen muistoaan tai läheisiään, jollei tiedon antaminen ole tarpeen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi;*
- 27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksentehtäjästä laaditusta henkilötutkinnasta tai vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavan yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksestä;*
- 28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta, vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy;*

Yleisiä periaatteita salassa pidettävien tietojen annossa on julkisuuslain 26 §:n nojalla se, että tietojen anto sivullisille on mahdollista vain, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi se on säädetty, antaa suostumuksensa. Vangittua henkilöä koskevien asiakirjojen osalta julkisuuslaki ei ole täysin ehdoton, vaan 24 §:n kohdassa 28 on mainittu, että asiakirjat ja rekisterit ovat salassa pidettäviä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy. Tietojen anto edellyttää harkintaa yksittäistapauksissa. Tarkoituksenmukaisinta vankeinhoitolaitoksen toiminnassa tarvittavan tietojenvaihdon osalta on, että tietojen anto perustuu henkilön suostumukseen, ellei se perustu lakiin, asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen ja toimintaan sitoutumisen kannalta. Vangin suostumus hankitaan kirjallisesti.

Vankilalla ei ole oikeutta eikä velvoitetta antaa sosiaaliviranomaisille tietoa kaikista vankilaan tulleista. Vankeja koskevien tietojen annossa sosiaaliviranomaisille ilman vangin suostumusta noudatetaan sosiaalihuollon asiakaslain⁵⁵ 21 §:n säännöstä, jonka mukaan sosiaalihuollon viranomaiselle annetaan sen pyynnöstä sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka ovat viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien

toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten. Henkilötietolain⁵⁶ tarkoitussidonnaisuusperiaatteen mukaan tietoja voidaan antaa vain niille virkamiehille, joille se heidän virkatehtäviensä hoitamiseksi on tarpeen.

Vankeinhoidon virkamiesten käyttöönsä saamat sosiaalihuollon asiasta koskevat sosiaalihuollon alaan kuuluvat tiedot ovat salassa pidettäviä sekä julkisuuslain⁵⁷ että sosiaalihuollon asiakaslain perusteella. Saatuja tietoja voivat käyttää vain ne virkamiehet, joiden virkatehtävien suorittamiseen ne liittyvät. Molempien lakien mukaan tietojen antaminen sivulliselle edellyttää, että tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa säädetty tai että asianomainen henkilö antaa suostumuksensa.⁵⁷ Vankeinhoidon ja terveydenhuollon yhteistyössä ja tietojen vaihdossa noudatetaan potilaslain säännöksiä. Säädökset edellyttävät henkilön suostumusta.⁵⁸

Rikosseuraamusjärjestelmällä on oikeus tallentaa henkilötietoja, jotka koskevat paitsi tuomitun ja vangin rikoksia ja rangaistuksia myös terveydentilaa ja hoitoa sekä sosiaalihuollon tarvetta tai saatuja sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja etuuksia. Kriminaalihoitolaitoksella on lisäksi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada valtion ja kunnan viranomaisilta tehtävänsä hoitamista varten tarpeelliset tiedot henkilön sosiaalisesta tilanteesta, toimeentulosta, terveyspalveluiden käytöstä, työkyvystä, päihteiden käytöstä, koulutuksesta, työkokemuksesta, työllisyydestä ja asevelvollisuuden täyttämisestä.⁵⁹

Asiakaslaisissa esitettyjä asiakkaan hyvän kohtelun periaatteita noudetaan sosiaalitoimessa sekä soveltuvin osin myös rikosseuraamusjärjestelmässä. Periaatteet vastaavat sosiaalityön ammattieettisiä periaatteita.

5 EHDOTUSTEN TOTEUTTAMINEN JA SEURANNAN JÄRJESTÄMINEN

Työryhmän ehdotusten tavoitteena on aikaisempaa suunnitelmallisempi rangaistusaika ja vapautuminen ja tarvittavan tuen järjestäminen rikos-seuraamusjärjestelmän ja kuntien yhteistyönä. Tavoitteen toteutumista seurataan useilla eri tavoilla. Tässä esitetään keskeisiä toimia, joilla ehdotukset ja toimenpiteet saatetaan kentällä toimivien tietoon, ja joilla seurataan ehdotusten toteutumista.

1. Järjestetään yhteinen tiedotus suosituksista.
2. Järjestetään seudullisia koulutustilaisuuksia työryhmän toimintamallin läpiviemiseksi yhteistyössä sosiaali- ja oikeushallinnon kesken.
3. Käynnistetään kokeiluhankkeita ensihuoltojärjestelmän toimivuudesta eri kokoisissa kunnissa.
4. Kehitetään tieto- ja tilastojärjestelmiä: Vankitietojärjestelmän ja KHL:n asiakastietojärjestelmän tietosisältöjen suunnittelu siten, että suunnitelmallisuuden kehitystä on mahdollista asiakaskohtaisesti seurata.
5. Käynnistetään sosiaali- ja terveysministeriön sekä oikeusministeriön yhteisin voimavaroin työryhmän ehdottamien toimenpiteiden seurantatutkimus vuoden 2007 alusta.
6. Seurataan seudullisten yhteistoimintamallien toteutumista.

Viitteet:

- ¹ Lainrikkojen projektit 1996 – 2002.
- ² Kaukonen, Olavi (2005)
- ³ Karsikas, Vuokko (2000)
- ⁴ esim. Farrall (2002); Maruna (2000); McNeill (2002); Farrall ja Bowling (1999, 261).
- ⁵ McNeill (2004); kts myös Farrall (2004)
- ⁶ Boutelier (2001); Cullen ym. (1999); Drakeford & Vanstone (2000)
- ⁷ Kyvsgaard (2003, 224)
- ⁸ Drakeford & Vanstone (2000, 379)
- ⁹ Rikoksettomaan elämänhallintaan. (2001)
- ¹⁰ Ks. myös Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa. (2004)
- ¹¹ Esim. Verkostoituvat erityispalvelut (VEP) -projekti.
- ¹² Arjen turvaa (2004)
- ¹³ Työ- ja toimintakyvyn arviointitiedot 2005.
- ¹⁴ Lainrikkojen projektit 1996 – 2002. (2002)
- ¹⁵ Esim. Sinervo, Helena & Valokivi, Heli (2001)
- ¹⁶ Hypén, Kimmo (2004, 54).
- ¹⁷ Vuosikertomus 2004. Kriminaalihoitolaitos & Vankeinhoitolaitos. Rikosseuraamusvirasto.
- ¹⁸ Vuosikertomus 2004.
- ¹⁹ Päihdeongelma on yhdistelmämuuttuja, joka sisältää ne, joilla on vaikea päihdetausta (yli 60 %), rattijuopumus ja/tai huumeiden käyttöä vankilassa.
- ²⁰ Työ- ja toimintakyvyn arviointitiedot 2005.
- ²¹ Vankien terveydenhuollon kehittäminen. (2003)
- ²² Työ- ja toimintakyvyn arviointitiedot 2005.
- ²³ Ehdotus sakon muuntorangeistussäännösten muuttamiseksi. (2004)
- ²⁴ Hypén, Kimmo (2004)
- ²⁵ Vankeinhoidon vuosikertomukset 1990 – 2000. Vuosikertomus 2001 – 2004.
- ²⁶ Muiluvuori, Marjaliisa (1.5.2005).
- ²⁷ Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä toiminta vankeuden aikana. (2005).
- ²⁸ Perhe muurin toisella puolella. (2003)
- ²⁹ Riski- ja tarvearviointitiedot 2005.
- ³⁰ Perhe muurin toisella puolella. (2003)
- ³¹ Ihmissoikeussopimus, lapsen oikeuksien sopimus ja laki lapsen huolosta ja tapaamisoikeudesta
- ³² Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihooltoyhdistyksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. (1999)
- ³³ Rikoksettomaan elämänhallintaan. (2001)

- ³⁴ Cavendar, Gray (2004)
Garland, David (2001)
- ³⁵ Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. (1999)
- ³⁶ Lindeborg, Henrik (2004)
- ³⁷ Granfelt, Riitta (1993)
- ³⁸ Sipilä, Jorma (1989)
- ³⁹ Karsikas, Vuokko (2005)
- ⁴⁰ Laki rikoslain muuttamisesta 780/2005
- ⁴¹ Sosiaalihuollon asiakaslaki 812/2000
- ⁴² Potilaslaki 785/1992
- ⁴³ Sosiaalihuoltolaki 710/1982; Sosiaalihuoltoasetus 607/1983
- ⁴⁴ Päihdehuoltolaki 41/1986; Päihdehuoltoasetus 653/1986
- ⁴⁵ Toimeentulolaki 1412/1997
- ⁴⁶ Kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmälaki 497/2003
- ⁴⁷ Kotouttamislaki 493/1993
- ⁴⁸ Lääkinnällisestä kuntoutuksesta annettu asetus 1015/1991
- ⁴⁹ Työvoimapalvelulaki 1295/2002
- ⁵⁰ Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001
- ⁵¹ Sijoittajaysikkötoiminnan käsikirja. (2004)
- ⁵² Kunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. (2004)
- ⁵³ Granfelt, 2003 s. 12
- ⁵⁴ Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/1999.
- ⁵⁵ Sosiaalihuollon asiakaslaki 812/2000.
- ⁵⁶ Henkilötietolaki 523/1999.
- ⁵⁷ Siltanen, Paavo & Karsikas, Vuokko. (21.12.2001)
- ⁵⁸ Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.
- ⁵⁹ Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa 422/2002 3 luvun 14 § ja 20 §:n 1 momentti.

Lähteet

Arjen turvaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004.

Boutelier, Hans (2001) The Convergence of Social Policy and Criminal Justice. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 9, 361-80.

Cavendar, Gray (2004) Media and crime policy. A reconsideration of David Garland's *The culture of control*, *Punishment & Society*, 6 (3), 335-348.

Cullen, Francis T. & Wright, John Paul & Chamlin, M. P. (1999) Social Support and Social Reform: A Progressive Crime Control Agenda. *Crime and Delinquency*, 45 (2), 188-207.

Drakeford, M. & Vanstone, M. (2000) Social Exclusion and the Politics of Criminal Justice: A Tale of Two Administrations. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 39 (4), 369-81.

Ehdotus sakan muuntorangaistussäännösten muuttamiseksi. Lausuntoja ja selvityksiä 2004:25. Oikeusministeriö. Helsinki 2004.

Farrall, Stephen (2002) Rethinking What Works with Offenders. Probation, social context and desistance from crime. Cullompton: Willan.

Farrall, Stephen (2004) Supervision, motivation and social context: what matters most when probationers desist? Teoksessa Mair, George (ed.): *What Matters in Probation*. Cullompton: Willan, 187-209.

Farrall, Stephen & Bowling, Benjamin (1999) Structuration, Human Development and Desistance from Crime. *The British Journal of Criminology*, 39 (2), 253-68.

Garland, David (2001) *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.

Granfelt, Riitta (1993) Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, Riitta & Jokiranta, Harri & Karvinen, Synnove & Matthies, Aila-Leena & Pohjola, Anneli. *Monisärmäinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto*. Jyväskylä, 177-222.

Hypén, Kimmo (2004) Vankilasta vuosina 1993 – 2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004.

Hyppönen, Hannele & Hämäläinen, Päivi & Pajukoski, Marja & Tenhunen, Emmi (2005) Selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon saumattoman palveluketjun kokeilulain (22.9.2000/811) toimeenpanosta kokeilualueilla: Loppuraportti. *Stakes Raportteja* 6/2005.

Karsikas, Vuokko (2000) Vankeja koskeva sosiaalityö. Yhteenveto kuntien sosiaalitoimen ja vankiloiden välistä yhteistyötä koskevasta kyselystä. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston moniste.

Karsikas, Vuokko (2005) Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005.

Kaukonen, Olavi (2005) Torjunta vai poisto? Päihdepalvelujen kehitys laman jälkeen. *Yhteiskuntapolitiikka*, Vol. 70:3.

Kyvsgaard, Brita (2003) *The Criminal Career. The Danish Longitudinal Study*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kääriäinen, Juha (1994) *Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista*. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1.

Lainrikkojen projektit 1996 – 2002. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2002.

Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2004.

Linderborg, Henrik (2004) *Sosiaalityö yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvässä valvonnassa*. *Oikeus* 2004:33 (2), 158-178.

Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä toiminta vankeuden aikana. Työryhmän mietintöluonnos. Rikosseuraamusvirasto 2005.

Maruna, Stephen (2000) 'Desistance from Crime and Offender Rehabilitation: A Tale of Two Research Literatures'. *Offender Programs Report*, 4 (1), 1-13.

McNeill, Fergus (2002) *Beyond 'What Works': How and why people stop offending?* CJSW Briefing, Paper 5: August 2002.

McNeill, Fergus (2004) *Desistance, Rehabilitation and Correctionalism: Developments and Prospects in Scotland*. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43 (4), 420-36.

Muiluvuori, Marjaliisa. *Vangit vankiloittain ja vankeinhoitoalueittain 1.5.2005*. Rikosseuraamusvirasto.

Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003.

Rikoksettomaan elämänhallintaan. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:2. Oikeusministeriö.

Riski- ja tarvearviointitiedot 2005. Rikosseuraamusvirasto.

Sijoittajyksikkötoiminnan käsikirja (2004) Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2004. Rikosseuraamusviraston julkaisematon käsikirja.

Siltanen, Paavo & Karsikas, Vuokko. *Vankien hyvä kohtelu, yhteistyö sosiaaliviranomaisten kanssa ja tietojen salassapitovelvollisuus*. Rikosseuraamusviraston julkaisematon muistio 21.12.2001.

Sinervo, Helena & Valokivi, Heli (2001) *Suunniteltu vapautuminen -projektin 1999 – 2001 loppuraportti*.

Sipilä, Jorma (1989) *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki: Tammi.

Työ- ja toimintakyvyn arviointitiedot 2005. Rikosseuraamusvirasto.

Vankeinhoidon päihdestrategia vuosiksi 2004 – 2006. Rikosseuraamusvirasto. Helsinki 2004.

Vankeinhoidon vuosikertomukset 1990-2000. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto. Helsinki 1991-2001.

Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. Oikeusministeriö. Helsinki 1999.

Vankien terveydenhuollon kehittäminen. Työryhmän raportti 31.12.2002. Rikosseuraamusviraston monisteita 1/2003.

Verkostoituvat erityispalvelut (VEP) -projekti, Sosiaali- ja terveysministeriö.

Vuosikertomukset 2001-2004. Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos. Rikosseuraamusvirasto.

Lait ja asetukset

Asetus nuorista rikoksentekeijöistä 1001/1942

Erikoissairaanhoitolaki 1062/1989

Henkilötietolaki 523/1999

Kansanterveyslaki 66/1972

Kotikuntalaki 201/1994

Kotouttamislaki 493/1993

Kuntalaki 365/1995

Laki ehdonalaisen vapauden valvonnasta 782/2005

Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa 422/2002

Laki julkisista työvoimapalveluista 1295/2002

Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta 610/1991

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 164/2002

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

Laki lasten päivähoidosta 36/1973

Laki nuorisorangaistuksesta 1196/2004

Laki nuorista rikoksentekeijöistä 262/1940

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992

Laki rikoslain muuttamisesta 780/2005

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/1999

Laki yhdyskuntapalvelusta 1055/1996

Lastensuojelulaki 683/1983

Lääkinnällisestä kuntoutuksesta annettu asetus 1015/1991

Mielenterveyslaki 1116/1990

Päihdehuoltoasetus 653/1986

Päihdehuoltolaki 41/1986

Sosiaalihuoltoasetus 607/1983

Sosiaalihuoltolaki 710/1982

Suomen perustuslaki 731/1999

Terveysuojelulaki 763/1994

Toimeentulolaki 1412/1997

Vankeuslaki 767/2005

Valtakunnallisten toimijoiden kotisivuja

<http://www.a-klinikka.fi>
<http://www.evl.fi>
<http://www.intermin.fi/sisainenturvallisuus>
<http://www.kela.fi>
<http://www.kolumbus.fi/kris.kid>
<http://www.krits.fi>
<http://www.kriminaalihuolto.fi>
<http://www.kunnat.net>
<http://www.mol.fi>
<http://www.om.fi>
<http://www.redcross.fi>
<http://www.sininauhaliitto.fi>
<http://www.sosiaaliportti.fi>
<http://www.stakes.fi>
<http://www.stm.fi>
<http://www.takuu-saatio.fi>
<http://www.vankeinhoito.fi>

Työryhmän kannanotto kunta- ja palvelurakennemuutokseen

Palvelurakennemuutoksen tavoitteena on, että nykyisin kuntien vastuulla olevat palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi tulevaisuudessa. Samanaikaisesti palveluiden laatu ja vaikuttavuus, saavutettavuus ja tehokkuus sekä teknologinen kehittäminen otetaan huomioon. Palvelurakennemuutoksen yhteydessä edistetään palveluiden eri järjestämis- ja tuottamistapojen parhaiden käytäntöjen käyttöönottoa, arvioidaan ja tehdään kehittämis ehdotukset palveluiden ohjaus- ja kehittämisjärjestelmistä sekä tutkimustoiminnasta, arvioidaan valtion ja kuntien tehtävien ja kustannusten jakoa sekä tehdään tarvittavat esitykset ja valmistellaan tarvittavat lainsäädännölliset muutokset.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö asettivat 12.5.2005 työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotukset toimenpiteiksi vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihoitolaitoksen kanssa siten, että vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat sekä kuntien hoito-, huolto- ja kuntoutussuunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden vastaista selviytymistä.

Kokouksessaan 2.11.2005 ministeriöiden kansliapäälliköt totesivat, että hankkeen onnistumisen kannalta valmisteilla olevan kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä tehtävät ratkaisut ovat ensiarvoisen tärkeitä, ja että työryhmä voisi oman toimeksiantonsa ja tavoitteensa näkökulmasta tehdä rakennemuutoksen valmisteluelimille myös sisällöllisiä ehdotuksia.

Vankien jälkihuoltotyöryhmä esittää huolestuneisuutensa siitä, että 2000-luvun alkuvuosina ehkäisevän sosiaali- ja terveystalouden ote näyttää heikentyneen. Toisaalta myös marginalisaatiota ehkäisevien sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmien vaikuttavuus on heikentynyt. Tästä kertovat esimerkiksi seuraavat ilmiöt:

- Palvelujärjestelmän – erityisesti päihdepalvelujärjestelmän – selektiivisyys on lisääntynyt siten, että palveluja tuotetaan yhä harvemmillä huolimatta siitä, että julkinen valta käyttää niihin enemmän resursseja kuin koskaan aikaisemmin.
- Päihdekuolemat ovat lisääntyneet lyhyessä ajassa viidenneksellä.
- Päihtyneiden säilöönnotot ovat lisääntyneet tuntuvasti ja kohdistuneet enenevästi asunnottomiin ja muutoin huono-osaisiin kansalaisiin.

- Vankiluku on muutaman vuoden aikana kasvanut runsaat 40 % siitäkin huolimatta, että rikollisuus sinänsä ei ole kokonaisuudessaan vastaavasti lisääntynyt. Samanaikaisesti myös yhdyskuntaseuraukset ovat lisääntyneet siinä määrin, että esimerkiksi yhdyskuntapalvelupaikoista on pulaa. Rikosseuraamusjärjestelmän hoidettavaksi ajautuu yhä vaikeampiasteisia sosiaalisia ongelmia.

Eri indikaattorit kertovat, etteivät huono-osaisuutta ja sen etenemistä ehkäisevät sosiaali- ja terveystoimittiset järjestelmät toimi riittävän vaikuttavasti. Enenevä osa päihde- ja mielenterveysongelmista on kietoutunut yhteen ja siirtynyt tarpeettoman kovan kontrollin piiriin, vaikka esimerkiksi valtioneuvoston hyväksymä Sisäisen turvallisuuden ohjelma korostaa sitä, että lisääntyvä syrjäytyminen on keskeisin turvallisuusriski, ja että julkisen sektorin tulisi panostaa erityisesti ennalta estävään työhön. Kehitys ei ole toivottava myöskään Kansallisen köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen toimintaohjelman (STM 2003:3) tavoitteiden näkökulmasta.

Kunta- ja palvelurakennemuutos näyttää siis nykytilanteessa tärkeämmältä kuin koskaan. Jälkihuoltotyöryhmä korostaa, että hankkeessa kiinnitetään erityistä huomiota yhtäältä ehkäisevän sosiaali- ja terveystoiminnan toimintaedellytyksiin ja toisaalta varmistetaan kuntien edellytykset vastata marginalisoitumisen haasteisiin. Uuden palvelurakenteen sosiaali- ja terveyspalveluissa tulisi olla riittävät ja konkreettiset välineet vastata myös kaikkein huono-osaisimpien asiakkaiden hoidon, huollon ja tuen tarpeisiin. Jälkihuoltotyöryhmä esittää, että uudistus toteutetaan siten, että:

1. Kattavan ensihuollon järjestäminen. Riittävällä väestöpohjalla tulisi tuottaa maahan kattava seudullisten ensihuoltopisteiden verkosto, jonka tavoitteena on taata välitön palveluiden piiriin pääsy moniammatillisena yhteistyönä erityisesti kaikkein huono-osaisimmille kansalaisille, jotka asunnottomuuden ja moniongelmaisuuksien vuoksi ovat enenevästi jäämässä palvelujen ulkopuolelle. Ensihuollon tehtävänä on
  - välittömän akuuttiavun antaminen tarvittaessa yliön palveluna
  - palvelutarpeen arviointi ja
  - tarpeenmukaisesti palveluihin ohjaaminen (palveluohjaus).

Kehittämistyössä olisi mahdollista käyttää hyväksi olemassa olevaa avopalvelu- ja laitospalvelujärjestelmää, mikäli niiden ohjauksessa kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota myös monitahoisiin sosiaali- ja terveystoimittisiin ongelmiin. Pelkän palveluohjauksen varaan ensihuoltoa ei kuitenkaan tule rakentaa.

2. Rikosseuraamusasiakkaiden yhteiskuntaan integroituminen edellyttää saumatonta yhteistoimintaa seuraamusjärjestelmän ja palvelujärjestelmän kesken. Tämä edellyttää yhteistoiminnan vastuuhenkilöiden nimeämistä sekä seuraamusjärjestelmään että palvelujärjestelmään.
3. Palautetaan suurimpiin kaupunkeihin/peruskuntiin/alueellisiin yksiköihin sosiaalilääketieteen asiantuntemus ja huolehditaan siitä, että kunnissa säilyy riittävä marginaalisosiaalityön osaaminen.
4. Varmistetaan, että erityisesti taajaan asutuilla alueilla on mahdollista vastata myös päihde- ja mielenterveysongelmaisten vaativan asuttamisen haasteisiin, esimerkiksi lisäämällä puolimatrankoteja tuettuun asumiseen.
5. Edistetään asuntotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä asuntojen ja asumisen tukipalvelujen järjestämiseksi yksinäisille asunnottomille. Tarvittaessa varataan valtion lainoittamasta vuokra-asuntokannasta tarvetta vastaava määrä asuntoja.

Kuntien ja vankeinhoidon välinen yhteistoimintamalli

Vankilaan tulovaihe

- vankila selvittää riski- ja tarvearvioinnin tai tulohaastattelun yhteydessä vangin halukkuuden ja tarpeet vankeinhoidon, sosiaalitoimen ja muuhun yhteistyöhön rangaistusajan toiminnan suunnittelussa (yksilöity lomake, jonka vanki allekirjoittaa)
- vangilta luvan saatuaan vankila ilmoittaa kotikunnan sosiaalitoimelle hänen tulostaan vankilaan ja pyytää sosiaalitoimelta tietoja vangin saamista palveluista kuten osallistumisesta päihdehoitoon. Samalla kysytään sosiaalitoimen halukkuutta osallistua vangin rangaistusajan toiminnan suunnitteluun
- kotikunta lähettää vankilaan tiedot henkilön saamista sosiaalitoimen palveluista ja arvioi, mitä sosiaalitoimen mielestä tulisi ottaa huomioon vangin rangaistusajan hyödyntämiseksi
- vankila, kunnan sosiaalitoimi sekä mahdolliset muut toimijat sopivat rangaistusajan suunnittelukokoukseen osallistumisesta, neuvottelusta tai mahdollisesta muusta yhteistyötavasta, jonka toteuttamisesta vastaa vankila. Vangin läsnäolo kokouksessa on edellytys yhteistyön käynnistymiselle
- sijoittajayksikkö laatii rangaistusajan suunnitelman
- vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveysvirastoihin, muihin viranomaisiin ja auttamistahoihin
- vankila antaa kunnan sosiaalitoimelle vankia koskevat tarvittavat tiedot, kuten tiedot vangin ansioista toimeentulotukihakemuksen käsittelyä varten
- vankila ja kunta tekevät yhteistyötä mm. lastensuojelu-, toimeentulotuki- ja asuntoasioissa
- kunnan terveystoimi antaa vangin luvalla vankilan terveydenhuoltoyksikölle terveydenhuoltoa koskevat tiedot

Rangaistuksen täytäntöönpanovaihe

- tarvittavan yhteistyön järjestämiseksi luodaan edellytykset vankilan ja kotikunnan välillä esim. vangin päihdekuntoutuksen suunnittelussa, sekä lastensuojelu-, toimeentulotuki- ym. asioissa
- vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveysvirastoon sekä muihin viranomaisiin ja auttajiin vankila-aikaisissa asioissa
- vankila täydentää rangaistusajan suunnitelmaa tarvittaessa yhteistyössä kunnan ja muiden toimijoiden kanssa
- vankila antaa kunnan sosiaalitoimelle vankia koskevat tarvittavat tiedot, kuten tiedot vangin ansioista toimeentulotukihakemuksen käsittelyä varten
- kunnan sosiaalitoimi sekä muut viranomaiset ja auttajat voivat järjestää informaatiotilaisuuksia vankilassa tarjoamistaan palveluita

Vapautumisvaihe

- vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveysvirastoon sekä muihin viranomaisiin ja auttajiin vapautumisen valmisteluun liittyvissä asioissa
- vankila selvittää vapauttamisen valmisteluun liittyen tarvittaessa uudelleen vangilta halukkuuden ja tarpeen kotikunnan viranomaisten ja vankilan sekä muiden viranomaisten ja auttajien yhteistyöhön (yksilöity lomake)
- vankila sekä kunnan sosiaali- ja terveystoimi tekevät vangin suostumuksella yhteistyötä vangin päihde- tai muuhun kuntoutuslaitokseen sijoituksessa, valvotussa koevapaudessa, ulkopuolisessa hoidossa sekä muissa vapautumiseen liittyvissä asioissa
- vangin suostumuksella vankila ilmoittaa vangin kotikunnan sosiaalitoimelle vangin vapautumisesta sekä vangin palveluiden tarpeesta, lähettää etukäteen sosiaalitoimelle perustiedot vangin tilanteesta vapautuessa ja kysyy kunnan mahdollisuutta osallistua vapautumisen jälkeisen tilanteen suunnitteluun
- kunnan sosiaalitoimi ilmoittaa vankilalle mahdollisuuksistaan osallistua vapauttamissuunnitelman laatimiseen sekä palveluiden saatavuudesta

- vankila vastaa vangin vapauttamisen suunnittelun järjestämisestä sosiaalitoimen, työhallinnon, asuntoviranomaisten, Kriminaalihuoltolaitoksen ja muiden auttajien kanssa
- vankilassa tai kotikunnassa järjestetään suunnittelukokous, johon vangin ja vankilan edustajien lisäksi osallistuvat tarpeen mukaan kunnan sosiaali-, asunto- ja työvoimaviranomaiset, Kriminaalihuoltolaitoksen edustajia ja muita auttajia sekä vangin läheisiä ja tukihenkilöitä
- vankila, sosiaalitoimi ja muut auttamistahot ryhtyvät sovittuihin toimenpiteisiin vangin vapautumisen helpottamiseksi
- vankilan terveydenhuoltoyksikkö antaa kunnan terveystoimelle vapautuvan luvalla tämän terveydenhuoltoa koskevat tiedot
- vankila tiedottaa ensihuollosta ja muista kunnan palveluista vankilasta vapautuville

Vapausvaihe

- kunnan sosiaali- ja terveystoimi tarjoaa vankilasta vapautuvan tarvitsemat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, työhallinto työvoimapalvelut
- kunnan sosiaalitoimi tai muu auttamistaho, jolle tehtävä vangin tilanteen vuoksi parhaiten sopii (esim. valvontaan määrättyjen osalta Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto), ottaa tarvittaessa vastuun henkilön palveluohjauksesta ja eri toimijoiden välisen verkostokouksen järjestämisestä

Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistot

ALUETOIMISTOT	<i>Puhelin</i>	<i>Telefax</i>	<i>Osoite</i>
Espoon aluetoimisto	010 36 80100	010 36 80119	Postipuuntie 2, 02650 Espoo
Helsingin aluetoimisto	010 36 80011	010 36 80009	Kinaporink. 2 D, PL 22, 00501 Helsinki
Hämeenlinnan aluetoimisto	010 36 80370	010 36 80379	Rauhankatu 3 C, 13100 Hämeenlinna
Joensuun aluetoimisto	010 36 80530	010 36 80541	Nurmeksentie 4, 80100 Joensuu
Jyväskylän aluetoimisto	010 36 80500	010 36 80509	Yliopistonkatu 38, 40100 Jyväskylä
Kaakkois-Suomen aluetoimisto:			Sähköposti: kaakkois-suomi.khl@om.fi
Kotkan yksikkö	010 36 80200	010 36 80210	Vesivallinaukio 5 C, 48600 Karhula
Kouvolan yksikkö	010 36 80230	010 36 80239	Kauppalankatu 14, 45100 Kouvola
Lappeenrannan yksikkö	010 36 80250	010 36 80259	Kaivokatu 7 C, 53100 Lappeenranta
Kuopion aluetoimisto	010 36 80570	010 36 80569	Tulliportinkatu 11, 70100 Kuopio
Lahden aluetoimisto	010 36 80340	010 36 80361	Karjalankatu 13, 15140 Lahti
Mikkelin aluetoimisto	010 36 80440	010 36 80449	Porrassalmenkatu 1, 50100 Mikkeli
Pohjois-Suomen aluetoimisto:			Sähköposti: pohjois-suomi.khl@om.fi
Oulun yksikkö	010 36 80700	010 36 80729	Hallituskatu 29 B, 90100 Oulu
Kajaanin yksikkö	010 36 80650	010 36 80657	Linnankatu 18 A 10, 87100 Kajaani
Kemin yksikkö	010 36 80750	010 36 80758	Keskuspuistokatu 30 B, 94100 Kemi
Rovaniemen yksikkö	010 36 80800	010 36 80817	Koskikatu 11 A, 96200 Rovaniemi

ALUETOIMISTOT	<i>Puhelin</i>	<i>Telefax</i>	<i>Osoite</i>
Pohjanmaan aluetoimisto:			Sähköposti: pohjanmaa.khl@om.fi
Seinäjoen yksikkö	010 36 80600	010 36 80606	Keskuskatu 10 C, 60100 Seinäjoki
Vaasan yksikkö	010 36 80630	010 36 80639	Vaasanpuistikko 20 B, 65100 Vaasa
Kokkolan yksikkö	010 36 80640	010 36 80649	Torikatu 40, I kerros 67100 Kokkola
Porin aluetoimisto	010 36 80270	010 36 80285	Liisankatu 10, 28100 Pori
Tampereen aluetoimisto	010 36 80900	010 36 80945	Näsilinnank.14 C, PL 50, 33231 Tampere
Turun aluetoimisto	010 36 80300	010 36 80305	Läntinen Pitkäkatu 17 B, 20100 Turku
Vantaan aluetoimisto	010 36 80151	010 36 80169	Vernissakatu 2 B, 01300 Vantaa

PAIKALLISTOIMISTOT

lisalmen paikallistoimisto	010 36 80580	010 36 80589	Pohjolankatu 6 B 11, 74100 lisalmi
Porvoon paikallistoimisto	010 36 80080	010 36 80090	Runebergink.34 B, PL 219, 06101 Porvoo
Riihimäen paikallistoimisto	010 36 80380	010 36 80389	Hämeenkatu 31, 11100 Riihimäki
Savonlinnan paikallistoimisto	010 36 80460	010 36 80466	Olavinkatu 35 A, 57130 Savonlinna
Varkauden paikallistoimisto	010 36 80470	010 36 80479	Kauppakatu 37 D 8, 78200 Varkaus

TOIMIPISTEET

Kuusamon toimipiste	010 36 80692	010 36 80693	Kitkantie 4, 3. krs, 93600 Kuusamo
Nurmeksen toimipiste	010 36 80550	010 36 80599	Kirkkokatu 22 L 16, 75500 Nurmes
Tornion toimipiste	010 36 80770	-	Jääkärintie 16, 95400 Tornio
Ålands verksamhetsenhet	010 36 80330	010 36 80330	Torggatan 16, PB 93, 22101 Mariehamn

Vankilat

		<i>Puhelin</i>	<i>Telefax</i>	<i>Osoite</i>
ETELÄ-SUOMEN ALUEVANKILA				
Riihimäen vankila (Sijoittajyksikkö)	Riv	010 36 81200	010 36 81201	PL 100/Sammalisto, 11311 RIIHIMÄKI
Helsingin vankila	Hev	010 36 82100	010 36 82014	PL 40/ Ristikkokatu 8, 00581 HELSINKI
Hämeenlinnan vankila	Häv	010 36 81500	010 36 81514	PL 181/Pikku-Parolantie 7, 13101 HÄMEENLINNA
Jokelan vankila	Jov	010 36 83200	010 36 83300	PL 20/Tikuntekijäntie 1, 05401 JOKELA
Keravan vankila	Kev	010 36 82700	010 36 82794	PL 133/ Lahdentie 711, 04201 KERAVA
Vantaan vankila	Vanv	010 36 82400	010 36 82499	PL 160/ Siltaniitynkuja 2, 01261 VANTAA
Vanaja		010 36 81500	010 36 81715	PL 845/Ylännentie 26, 13501 HÄMEENLINNA
Ojoinen		010 36 81770	010 36 81771	Tampereentie 29, 13600 HÄMEENLINNA
Helsinki (avo)		010 36 81911	010 36 81988	PL 36/ Sokkakuja, 01531 VANTAA
Suomenlinna		010 36 81900	010 36 81901	Suomenlinna C 86, 00190 HELSINKI
LÄNSI-SUOMEN ALUEVANKILA				
Lounais-Suomen / Turun vankila (Sijoittajyksikkö)	Lsv	010 36 84500	010 36 84602	PL 50 / Kakolanmäki, 20251 TURKU
Kylmäkosken vankila	Kyv	010 36 83500	010 36 83501	PL 101/Vanhamaantie 26, 37911 KYLMÄKOSKI
Vaasan vankila	Vav	010 36 83800	010 36 83801	PL 23/ Rantakatu, 65101 VAASA
Satakunnan vankila	Sav	010 36 84300	010 36 84302	PL 50/Toivarintie 581, 32701 HUITTINEN
Huittinen				Toivarintie 581, 32700 HUITTINEN
Köyliö				Vankilantie 515, 27750 KÖYLIÖ
Käyrä		010 36 84500	010 36 84920	Pappilantie 36, 21370 AURA kk
Vilppulan vankila	Viv	010 36 84000	010 36 84090	Kotiniementie 67, 35700 VILPPULA

		<i>Puhelin</i>	<i>Telefax</i>	<i>Osoite</i>
KAAKKOIS-SUOMEN ALUEVANKILA				
Mikkelin vankila (Sijoittajyksikkö)	Miv	010 36 85500	010 36 85501	PL 23/ Linnankatu 6, 50101 MIKKELI
Konnunsuon vankila	Kov	010 36 85200	010 36 85250	Läykäntie 53, 54190 KONNUNSUO
Hamina		010 36 85450	010 36 85475	Karjakatu 25, 49400 HAMINA
Naarajärven vankila	Nav	010 36 85700	010 36 85780	PL 1/ Linnatie 25, 76851 NAARAJÄRVI
Sulkavan vankila	Sulv	010 36 85800	010 36 85812	PL 6/ Pieksänlahdentie 260, 58701 SULKAVA
ITÄ-SUOMEN ALUEVANKILA				
Kuopion vankila (Sijoittajyksikkö)	Kuv	010 36 87600	010 36 87779	PL 7/ Vankilakatu 3, 70101 KUOPIO
Pyhäselän vankila	Pyv	010 36 87800	010 36 87829	PL 14/ Paavontie 6, 82201 HAMMASLAHTI
Sukevan vankila	Suv	010 36 87100	010 36 87101	PL 2/ Ristikkotie 10, 74345 KALLIOSUO
Iskola		010 36 87100	010 36 87101	PL 2, 74345 KALLIOSUO
Laukaan vankila	Lav	010 36 87500	010 36 87569	PL 55, 41341 LAUKAA/ Saviontie 560, 41330 Vihtavuori
Juuka		010 36 87800	010 36 87970	PL 26/ Vepsänjoentie 2, 83901 JUUKA
POHJOIS-SUOMEN ALUEVANKILA				
Oulun vankila (Sijoittajyksikkö)	Ouv	010 36 86000	010 36 86100	PL 16/ Nahkatehtaankatu 5, 90101 OULU
Pelson vankila	Pev	010 36 86200	010 36 86214	Linnantie 101, 92810 PELSONSUO
Kestilä		010 36 86500	010 36 86561	PL 13/Turppasentie 2, 92701 KESTILÄ
Ylitornio		010 36 86600	010 36 86660	Rajantie 410, 95600 YLITORNIO
Vankimielisairaala		010 36 84500	010 36 84958	PL 49/ Kakolanmäki, 20251 TURKU
Vankisairaala		010 36 81500 Poliklinikka	010 36 81655 010 36 81606	PL 181/Pikku-Parolantie 7, 13101 HÄMEENLINNA

**Kriminaalihuoltolaitoksen (KHL)
yhdyskuntaseuraamusasiakkaat
aluetoimistoittain ja seuraamuksittain 1.5.2005**

<i>Toimisto</i>	<i>Nuoriso- rangaistus</i>	<i>Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta</i>	<i>Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta</i>	<i>Yhdyskunta- palvelu</i>
Espoo	alle 10	78	77	97
Helsinki	yli 10	100	279	157
Hämeenlinna		26	23	22
Joensuu	alle 10	51	40	57
Jyväskylä		96	63	84
Kaakkois-Suomi		33	35	49
Kajaani		36	15	28
Kemi-Tornio		18	26	15
Kuopio		63	52	70
Lahti	alle 10	94	84	83
Mikkeli		34	18	38
Oulu	alle 10	120	80	75
Pori		77	57	78
Rovaniemi		22	18	30
Seinäjoki		30	34	30
Tampere	alle 10	157	129	158
Turku	alle 10	154	154	176
Vaasa		38	30	33
Vantaa	alle 10	85	84	129
<i>Kaikki yhteensä</i>	<i>35</i>	<i>1 555</i>	<i>1 463</i>	<i>1 755</i>

Aluevankiloiden vankimäärät kotikunnittain ja maakunnittain 1.5.2005

<i>Vankeja ei ollenkaan</i>	<i>1- alle 10</i>	<i>10-alle 50</i>	<i>50 tai enemmän</i>
ETELÄ-SUOMEN ALUEVANKILA			
ITÄ-UUDENMAAN MAAKUNTA			
Myrskylä	Askola	Porvoo	
Pukkila	Lapinjärvi		
Ruotsinpyhtää	Liljendal		
	Loviisa		
	Pernaja		
	Sipoo		
KANTA-HÄMEEN MAAKUNTA			
Hattula	Hauho	Forssa	
Renko	Hausjärvi	Hämeenlinna	
Ypäjä	Humppila	Riihimäki	
	Janakkala		
	Jokioinen		
	Kalvola		
	Lammi		
	Loppi		
	Tammela		
	Tuulos		
UUDENMAAN MAAKUNTA			
Inkoo	Hanko	Hyvinkää	Espoo
Pornainen	Karjaa	Järvenpää	Helsinki
Sammatti	Karjalohja	Kerava	Vantaa
	Karkkila	Kirkkonummi	
	Kauniainen	Lohja	
	Mäntsälä	Nurmijärvi	
	Nummi-Pusula	Tuusula	
	Pohja	Vihti	
	Siuntio		
	Tammisaari		
KAAKKOIS-SUOMEN ALUEVANKILA			
ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTA			
Parikkala	Joutseno	Imatra	
Rautjärvi	Lemi	Lappeenranta	
Suomenniemi	Luumäki		
Taipalsaari	Ruokolahti		
	Savitaipale		
	Ylämaa		
PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTA			
Artjärvi	Asikkala	Heinola	Lahti
Padasjoki	Hartola	Hollola	
	Hämeenkoski	Nastola	
	Kärkölä		
	Orimattila		
	Sysmä		
KYMENLAAKSON MAAKUNTA			
Miehikkälä	Elimäki	Anjalankoski	Kotka
	Iitti	Hamina	
	Jaala	Kouvola	
	Pyhtää	Kuusankoski	
	Valkeala		
	Virolahti		

Vankeja ei ollenkaan   **1- alle 10**   **10-alle 50**   **50 tai enemmän**

ETELÄ-SAVON MAAKUNTA

Enonkoski	Heinävesi	Mikkeli
Haukivuori	Joroinen	Pieksämäki
Hirvensalmi	Juva	Savonlinna
Kerimäki	Kangasniemi	
Mäntyharju	Pertunmaa	
Pieksänmaa	Puumala	
Punkaharju	Rantasalmi	
	Ristiina	
	Savonranta	
	Sulkava	

LANSI-SUOMEN ALUEVANKILA

AHVENANMAAN MAAKUNTA

Brändö	Mariehamn
Eckerö	Sund
Finström	
Föglö	
Geta	
Hammarland	
Jomala	
Kumlinge	
Kökar	
Lemland	
Lumparland	
Saltvik	
Sottunga	
Vårdö	

ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNTA

Evijärvi	Alahärmä	Seinäjoki
Isojoki	Alajärvi	
Kortesjärvi	Alavus	
Lappajärvi	Ilmajoki	
Soini	Jalasjärvi	
Teuva	Jurva	
	Karjajoki	
	Kauhajoki	
	Kauhava	
	Kuortane	
	Kurikka	
	Lapua	
	Lehtimäki	
	Nurmo	
	Töysä	
	Vimpeli	
	Ylihärmä	
	Ylistaro	
	Ähtäri	

PIRKANMAAN MAAKUNTA

Kuhmalahti	Hämeenkyro	Kangasala	Tampere
Längelmäki	Ikaalinen	Nokia	
Suodenniemi	Juupajoki	Valkeakoski	
	Kihniö		
	Kuru		
	Kylmäkoski		
	Lempäälä		
	Luopioinen		
	Mouhijärvi		
	Mänttä		
	Orivesi		
	Parkano		

Vankeja ei ollenkaan	1- alle 10	10-alle 50	50 tai enemmän
-----------------------------	-------------------	-------------------	-----------------------

Pirkkala
Punkalaidun
Pälkäne
Ruovesi
Toijala
Urjala
Vammala
Vesilahti
Viiala
Viljakkala
Vilppula
Virrat
Ylöjärvi
Äetsä

POHJANMAAN MAAKUNTA			
----------------------------	--	--	--

Kaskinen	Isokyrö	Pietarsaari	Vaasa
Korsnäs	Kristiinankaupunki		
Kruunupyö	Laihia		
Luoto	Mustasaari		
Maalahti	Uusikaarlepyy		
Maksamaa	Vähäkyrö		
Närpiö	Vöyri		
Oravainen			
Pedersöre			

SATAKUNNAN MAAKUNTA			
----------------------------	--	--	--

Honkajoki	Eura	Rauma	Pori
Jämijärvi	Eurajoki		
Kiikoinen	Harjavalta		
Kiukainen	Huittinen		
Kodisjoki	Kankaanpää		
Lappi	Karvia		
Luvia	Kokemäki		
Pomarkku	Köyliö		
Säkylä	Lavia		
	Merikarvia		
	Nakkila		
	Noormarkku		
	Siikainen		
	Ulvila		
	Vampula		

VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTA			
----------------------------------	--	--	--

Alastaro	Halikko	Raisio	Turku
Askainen	Kaarina	Salo	
Aura	Kemiö	Uusikaupunki	
Dragsfjärd	Kuusjoki		
Houtskär	Laitila		
Iniö	Lieto		
Kiikala	Loimaa		
Kisko	Masku		
Korppoo	Merimasku		
Koski	Naantali		
Kustavi	Paimio		
Lemu	Parainen		
Marttila	Perniö		
Mellilä	Piikkiö		
Mietoinen	Pyhäranta		
Muurla	Pöytyä		
Mynämäki	Sauvo		
Nauvo	Somero		
Nousiainen	Särkisalo		
Oripää	Taivassalo		

Vankeja ei ollenkaan	1- alle 10	10-alle 50	50 tai enemmän
-----------------------------	-------------------	-------------------	-----------------------

Pertteli	Vehmaa		
Rusko			
Rymättylä			
Suomusjärvi			
Tarvasjärvi			
Vahto			
Velkua			
Västanfjärd			
Yläne			

ITÄ-SUOMEN ALUEVANKILA

KESKI-SUOMEN MAAKUNTA

Kannonkoski	Hankasalmi	Jyväskylän mlk	Jyväskylä
Leivonmäki	Joutsa	Äänekoski	
Luhanka	Jämsä		
Petäjävesi	Jämsänkoski		
Pylkönmäki	Karstula		
Sumiainen	Keuruu		
Toivakka	Kinnula		
	Kivijärvi		
	Konnevesi		
	Korpilahti		
	Kuhmoinen		
	Kyyjärvi		
	Laukaa		
	Multia		
	Muurame		
	Pihtipudas		
	Saarijärvi		
	Suolahti		
	Uurainen		
	Viitasaari		

POHJOIS-KARJALAN MAAKUNTA

Kesälahti	Eno	Lieksa	
	Ilomantsi		
	Joensuu		
	Juuka		
	Kitee		
	Kontiolahti		
	Liperi		
	Nurmes		
	Outokumpu		
	Polvijärvi		
	Pyhäselkä		
	Rääkkylä		
	Tohmajärvi		
	Valtimo		

POHJOIS-SAVON MAAKUNTA

Karttula	Juankoski	Iisalmi	Kuopio
Keitele	Kaavi	Varkaus	
Maaninka	Kiuruvesi		
Tervo	Lapinlahti		
Varpaisjärvi	Leppävirta		
	Nilsia		
	Pielavesi		
	Rautalampi		
	Rautavaara		
	Siilinjärvi		
	Sonkajärvi		
	Suonenjoki		
	Tuusniemi		
	Vesanto		
	Vieremä		

Vankeja ei ollenkaan   **1- alle 10**   **10-alle 50**   **50 tai enemmän**

POHJOIS-SUOMEN ALUEVANKILA

KAINUUN MAAKUNTA

Ristijärvi	Hyrnsalmi	Kajaani
Vuolijoki	Kuhmo	
	Paltamo	
	Puolanka	
	Sotkamo	
	Suomussalmi	
	Vaala	

KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTA

Halsua	Kannus	Kokkola
Himanka	Kälviä	
Kaustinen	Perho	
Lestijärvi	Toholampi	
Lohtaja		
Ullava		
Veteli		

LAPIN MAAKUNTA

Enontekiö	Kemi
Inari	Rovaniemi
Kemijärvi	Sodankylä
Keminmaa	Tornio
Kittilä	
Kolari	
Muonio	
Pelkosenniemi	
Pello	
Posio	
Ranua	
Rovaniemen mlk	
Salla	
Savukoski	
Simo	
Tervola	
Utsjoki	
Ylitornio	

POHJOIS-POHJANMAAN MAAKUNTA

Alavieska	Haapavesi	Muhos	Oulu
Haapajärvi	Haukipudas	Pudasjärvi	
Hailuoto	Ii	Raahe	
Kuivaniemi	Kalajoki	Ylivieska	
Liminka	Kempele		
Lumijoki	Kestilä		
Merijärvi	Kiiminki		
Pulkki	Kuusamo		
Pyhäjoki	Kärsämäki		
Pyhäntä	Nivala		
Reisjärvi	Oulainen		
Siikajoki	Oulunsalo		
Utajärvi	Piippola		
Yli-Ii	Pyhäjärvi		
	Rantsila		
	Ruukki		
	Sievi		
	Taivalkoski		
	Tyrnävä		
	Vihanti		
	Ylikiiminki		

Sosiaalihuollon ja rikosseuraamusalan suunnitelmat

säädös	§	suunnitelman nimi	sisältö	muuta
Sosiaalihuoltolaki- ja asetus (710/1982; 607/1983)	6 §	huoltosuunnitelma	huollon tarpeen arvioimiseksi	ei synny oikeutta palveluun tai etuuteen, erikseen päätettävä, sama kaikissa alla olevissakin
Lastensuojelulaki (683/1983)	11 §	huoltosuunnitelma	lapsen etu	velvoitteita useille eri viranomaisille, suunnitelmaa tarkennetaan. tarpeen mukaan
Päihdehuoltolaki (41/1986)- ja asetus (653/1986)	21 § 2 §	kuntoutussuunnitelma	mainittu keskeiset asiat, joihin pyritään vaikuttamaan + tavoiteaika, mahd. lasten huollon järjestäminen, tahdosta riippumattoman. hoidon kohdalla hoidon jälkeinen tuki	tahdosta riippumattoman hoidon kohdalla laadittava aina, muutoin tarvittaessa, viranomaisten yhteistyövelvoite (erikseen yksilöity)
Toimeentulotukilaki (1412/1997)	10 §	suunnitelma itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi	tehtävä perusosan alentamisen yhteydessä	
Kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmälaki (164/2002)	7 §	asiakasyhteistyöryhmän tekemä suunnitelma	asiakaskohtaisten palveluvaihtoehtojen arviointi, suunnittelu ja tietojen vaihto	asiakkaan kirjallisella suostumuksella
"Kotouttamislaki" (493/1993)	11 §	kotouttamissuunnitelma	kielen opetus, ammatillinen koulutus ja työllistämispalvelut	
Laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002	5. luku 1 §	Yksilöity työnhakusuunnitelma (työllistymisohjelma)	osaamisen ja palvelutarpeen arvioinnin, sovitaan työllistymistä edistävästä palveluista ja toimenpiteistä	työttömällä yhteistyövelvollisuus
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001	5 §	aktivointisuunnitelma		voi olla myös vaihtoehto työnhakusuunnitelmalle

säädös	§	suunnitelman nimi	sisältö	muuta
Sosiaalihuol- lon asiakaslaki (812/2000)	7 §	palvelu-, hoi- to-, kuntou- tus- tai muu suunnitelma	yleinen velvoite, yhteistyöryhmän kokoamissuositus	ei synny oikeut- ta palveluun tai etuuteen, erikseen päättävä
Lääkinnällisestä kuntoutuksesta annettu asetus (1015/1991)	5 §	kuntoutus- suunnitelma	sovitetaan lääkin- nälliset kuntoutusar- peet muiden tahojen kuntoutuksen kanssa	tarvittaessa nime- tään yhteyshenkilö
Potilaslaki (785/1992)	4a §	hoitoa tai lääkinnällistä kuntoutusta koskeva suun- nitelma	hoidon järjestäminen ja aikataulu	hallituksen (77/2004) esityk- sessä mainittu yhteistyösuunni- telma sekä hoito- ja palveluketjut
Palveluketjulaki (811/2000)		kokeilulaki	sosiaali- ja tervey- denhuollon ja muun sosiaaliturvan sau- mattoman palvelu- ketjun järjestäminen alueellinen kokeilu sekä siihen liittyvät omaneuvojapalvelut, palveluketjusuunni- telmat ja viitetieto- kanta	kokeilun raportti ilmestyy 2006
Laki yhdyskun- tapalvelusta 1055/1996	6 §	Palvelusuun- nitelma	yhdyskuntapalvelun palvelutehtävät ja palvelun päättymis- päivä	
Laki nuorisor- angaistuksesta 1196/2004	4-5 §	Toimeenpano- suunnitelma	nuorisorangaistuk- sen toimeenpano	
Laki nuorista rikoksentekeijöistä 262/1940 Asetus nuorista rikoksentekeijöistä 1001/1942		Yksilöllinen valvontasuun- nitelma	ehdollisesti rangais- tus nuoren valvon- ta-ajan tavoitteet ja keinot	
Vankeuslaki 767/2005	4 luku 6-7 §	rangaistus- ajan suunni- telma	rangaistusajan suo- rittaminen, vapautta- minen ja ehdonalai- nen vapaus	
Vankeuslaki 767/2005	4 luku 6-7 §	vapauttamis- suunnitelma	vapautumisen val- mistelu	
Vankeuslaki 767/2005 Laki ehdonalai- sen vapauden valvonnasta 782/2005	4 luku 6 § 5 §	valvontasuun- nitelma	ehdonalaiseen va- pauuden liittyvän valvonnan sisältö	

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYKSIÄ

ISSN 1236-2115

- 2006: 1 Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö, Esko Mustonen. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi. Pilottihanke sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.
ISBN 952-00-1928-6 (nid.)
ISBN 952-00-1929-4 (PDF)
- 2 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2006.
ISBN 952-00-1933-2 (nid.)
ISBN 952-00-1934-9 (PDF)
- 3 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulossopimukset kaudelle 2004-2007. Tarkistusvuosi 2006.
ISBN 952-00-1937-5 (nid.)
ISBN 952-00-1938-3 (PDF)
- 4 Seppo Tuomola. Kansallisen terveysthankkeen piiriin kuuluvan hankerahoituksen vaikuttavuuden arviointi. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1939-1 (PDF)
- 5 Ehkäisevää huumeystötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1940-5 (nid.)
ISBN 952-00-1941-3 (PDF)
- 6 Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti.
ISBN 952-00-1942-1 (nid.)
ISBN 952-00-1943-X (PDF)